หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ประวัติและพัฒนาการการแสดงของโนราผู้หญิง

โนราเป็นนาฏยศิลป์ประเภทละครร่ำอย่างหนึ่งที่สะท้อนวิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงของชาวภาคใต้ได้อย่างเด่นชัด เป็นศิลปะการแสดงที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล สืบทอดกันมาหลายยุคหลายสมัย ปรากฏเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมให้เห็นจนถึงปัจจุบัน โนรามีรูปแบบการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเด่นชัด เป็นการแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างโนรากับผู้คนในสังคมทางด้าน ความเชื่อ พิธีกรรม ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีตามวิถีชีวิตประจำวันที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เช่น พิธีกรรมโนราโรงครู และร่ำแก้บนหรือแก้เหมฺรย พิธีกรรมเหล่านี้ใช้โนราเป็นสื่อกลาง เพื่อสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษให้กับบรรดาลูกหลานญาติมิตรนอกจากนี้ยังมีการแสดงโนราเพื่อความบันเทิงในโอกาสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานประเพณีประจำปี งานวันนักขัตฤกษ์ ตลอดจนงานเฉลิมฉลอง หรืองานรื่นเริงต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้โนรายังทำหน้าที่เสมือนเป็นหมอประจำบ้านรักษาอาการเจ็บป่วยและความผิดปกติของร่างกาย ด้วยการร่ำโนราควบคู่กับการใช้คาถาอาคมในการรักษา เช่น การเหยียบเสน ตัดผมผีช่อ การต่ออายุ ผูกดวงชะตา และรักษาอาการคนที่ถูกคุณไสย เป็นต้น

ในอดีตโนราเป็นศิลปะการแสดงที่มีความละเอียดอ่อน มีแบบแผนและธรรมเนียมปฏิบัติที่ต้องยึดถือปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ในการร่ำเพื่อประกอบพิธีกรรม และเพื่อความบันเทิง หากโนราคนใดมีคุณสมบัติครบถ้วนจะทำให้ประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียงได้รับการยกย่องจากสังคมและเหล่าศิลปินด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมของคนใต้ที่เชื่อว่าโนราเป็นวิชาของคนนักเลง ที่เรียนกันเพื่อฝึกให้เป็นนักเลง เป็นคนกว้างขวาง มีสมัครพรรคพวกมาก เป็นที่เคารพนับถือ สามารถให้ความคุ้มครองและเป็นที่พึ่งพาของคนอื่นในยามเดือดร้อนได้ อีกทั้งยังเป็นที่ยำเกรงของเพื่อนบ้าน ทำให้โนรากลายเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่ได้รับความนิยม มีคนฝึกร่ำกันอย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมเพลงกล่อมเด็กของชาวภาคใต้ ที่มีเนื้อความแสดงถึงความนิยมโนราได้อย่างชัดเจน ดังนี้

"ฮา...เอ้อ...เหอ...โลกสาวเหอ โลกสาวขาวเรินตีนสุด
ตัวขาวลำอางอย่างดอกพุด นางแม่ห่วงไว้ให้โนรา
น้ำข้นไม่ให้โลกอาบ แป้งหยาบไม่ให้โลกทา
นางแม่หวงไว้ให้โนรา ต่อใดอื่มาขอ"[1]

และจากจดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวถึงโนราตามคำบอกเล่าของเจ้าคุณวัชฎาว่า

"เมื่อแรก ๆ ท่านมาเป็นเจ้าเมืองนี้ เป็นธรรมเนียมของผู้ชายไปขอลูกสาว ฝ่ายบิดามารดาถามก่อน 2 ข้อ คือ ร้ำมโนราห์เป็นหรือไม่ อีกคำถามว่า ขโมยควายเป็นหรือไม่ ถ้าไม่เป็นทั้งสองอย่างก็ไม่ยกลูกสาวให้ เพราะบิดามารดาแลไม่เห็นว่าจะเลี้ยงเมียได้อย่างไร"[2]

จากหลักฐานที่กล่าวไว้ข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคนภาคใต้ในอดีตนั้น มีความชื่นชอบยกย่องโนรามาก และยอมรับให้โนราเป็นผู้นำชุมชน สามารถให้ความคุ้มครองดูแลผู้อื่นได้ จึงมีโนราหลายคนในอดีตที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำชุมชน เป็นกำนัน เป็นผู้ใหญ่บ้าน จนได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ และนามสกุลให้เพื่อเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลสืบมา ดังเช่น

โนราคล้าย พรหมเมศร์ ด้วยความสามารถในการร้ำโนราถวายหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "หมื่นระบำบันเทิงชาตรี (คล้าย ชี้หนอม)"

โนรามดลิ้น ได้ร้ำถวายหน้าพระที่นั่งหลายครั้ง จนได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่า "ยอดระบำ"

โนราคลิ้ง เมืองตรัง ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกำนัน ภายหลังขอลาออกจากกำนันมาร้ำโนรา แล้วได้เป็นโนราหลวง ร้ำโนราถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จนเป็นที่พอพระราชหฤทัย และได้ทรงบันทึกถึงโนราคลิ้งไว้ในจดหมายเหตุประพาสหัวเมืองปักษ์ใต้ให้ปรากฏสืบมา

---

[1] ภิญโญ จิตต์ธรรม, "การร้ำโนราโชติช่วงอีกครั้งหนึ่ง", อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ขุนอุปถัมภ์นรากร (พัทลุง,2527)

[2] สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, "คลิ้ง เมืองตรัง", สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2. (2529), หน้า 456.

โนราพุ่ม เทวา ได้เป็นกำนันตำบลชะมวง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละและขยันหมั่นเพียร จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "ขุนอุปถัมภ์โนราครู" และได้รับเชิญจากหน่วยงานราชการให้ถ่ายทอดศิลปะการรำโนราให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง เป็นการช่วยฟื้นฟู และอนุรักษ์การรำโนราไว้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พร้อมด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา วิทยาลัยครูสงขลา และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ภาคใต้) ได้มีมติให้ได้รับรางวัลพระราชทานโล่เชิดชูเกียรติจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2523 และวิทยาลัยครูสงขลาได้มอบปริญญาครุศาสตร์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ให้ในปี พ.ศ. 2526

โนราหีด บุญหนูกลับ ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตำบลชะมวง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

โนรายก ชูบัว เคยได้รับเลือกให้เป็นผู้ช่วยกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้สื่อข่าวประจำตำบล และได้รับคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (โนรา) ในปีพ.ศ. 2530 เป็นต้น

โนราที่กล่าวมาข้างต้นล้วนประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียงมาด้วยการมีความสามารถในการรำโนราเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น

การรำโนราในอดีตเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มผู้ชาย มีการถ่ายทอดและฝึกหัดกันเฉพาะในหมู่ลูกหลานโนราที่เป็นผู้ชาย และผู้มีเชื้อสายใกล้ชิดเท่านั้น เป็นการแสดงเพื่ออวดความสามารถพิเศษเฉพาะตัว ที่กระทำกันในยามว่างจากงานอาชีพหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดศิลปะการรำโนราจากบรรพบุรุษ เพื่อความสนุกสนานต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมและเพื่อ เสริมสร้างบารมีให้กับตนเอง ในระยะต่อมาเมื่อสภาพสังคม และค่านิยมของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไป มีการพัฒนาบ้านเมืองทั้งทางด้านสาธารณูปโภค เทคโนโลยีวิทยาการสมัยใหม่ การคมนาคมเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนสะดวกสบายขึ้น การแสดงโนราได้เปลี่ยนมารำเป็นอาชีพ เพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว แล้วได้ปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบการแสดงไปตามกระแสความนิยมของสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนดูเป็นสำคัญ เพื่อหวังผลจากเงินค่าจ้างและรางวัล ที่ได้จากการแสดงเป็นสิ่งตอบแทน การแสดงโนราจึงกลายเป็นธุรกิจความบันเทิงในที่สุด

การปรับเปลี่ยนและการพัฒนารูปแบบการแสดงของโนราเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการขยายตัวของกลุ่มศิลปินโนรา ได้ริเริ่มฝึกรำโนราให้กับกลุ่มผู้หญิง บทบาทการแสดงได้ถูกถ่ายทอด

มายังกลุ่มโนราผู้หญิงมากขึ้น ความสำคัญของโนราผู้หญิงเริ่มมีมากขึ้นตามลำดับ พร้อมทั้งได้ขยายจำนวนโนราผู้หญิงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีโนราผู้หญิงหลายคนประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียงโด่งดังทั่วภาคใต้ ได้แก่ โนราหนูวิน - หนูวาด (จังหวัดนครศรีธรรมราช) โนราประดับ - สังวาลย์ (จังหวัดชุมพร) โนราฉลวยประดิษฐ์ศิลป์ (จังหวัดกระบี่) โนราศิลยานาฏราช (จังหวัดระนอง) เป็นต้น

เมื่อได้ศึกษาสืบค้นเรื่องราวของโนราผู้หญิงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า โนราผู้หญิงมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงการแสดงโนราควบคู่กันมาตามลำดับดังนี้

2.1 กลุ่มโนราผู้หญิงรุ่นแรกกับการแสดงโนราแบบโบราณ

เรื่องราวเกี่ยวกับโนราผู้หญิงรุ่นแรก ยังไม่สามารถหาหลักฐานยืนยันชี้ชัดได้ว่ามีขึ้นในปีใด และไม่มีนักวิชาการทางวัฒนธรรมของภาคใต้ หรือผู้ทรงคุณวุฒิทางการแสดงโนราคนใดได้ศึกษาวิจัยไว้ให้สืบค้นหารายละเอียดได้ ประกอบกับบรรดาศิลปินโนราเองก็ไม่ได้จดบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ ดังนั้นการสืบค้นหาเรื่องราวของโนราผู้หญิงกลุ่มแรก จึงใช้ข้อมูลหลักฐานจากเอกสารและการสัมภาษณ์ศิลปินโนรา ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้ชมที่ได้พบเห็นการร่ำโนราของโนราผู้หญิงกลุ่มแรก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

อุดม หนูทอง[3] ได้กล่าวถึงโนราผู้หญิงไว้ดังนี้ "เดิมทีคณะโนราเป็นชายล้วน ต่อมาได้มีโนราผู้หญิงเกิดขึ้น โนราหีด บุญหนูกลับ เล่าว่า เมื่อโนราหีดอายุราวยี่สิบเศษ ๆ ได้เคยร่ำคู่กับโนราหญิง ชื่อโนราคลาด ที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง โดยโนราคลาดร่วมคณะมากับโนราแป้นเครื่องงาม ซึ่งเป็นโนราอาวุโส และมีชื่อเสียงมาจากจังหวัดตรัง ข้อมูลเรื่องนี้ยังได้รับคำบอกเล่ามาจากโนราแปลก ชนะบาล ตรงกันว่า "ตอนนั้นแขม 15 ปี ได้มีโนราหญิงเกิดขึ้นแล้วสองคนพี่น้อง ชื่อคลาดกับเลียบ เขาว่าอยู่เมืองตรังมากับโนราไหรจำไม่ได้แล้ว แข่งกันที่วัดคูหาสูงวัดคูหาสวรรค์เดี๋ยวนี้ ตอนแข่งอาจารย์แกเตรียมปลีกล้วยแล้วแกตัดเลือดลงไม่พักยกขึ้น เลิกเลยไม่พักร้ำเลยทำชาติแน่ แน่จริงคนแต่แรก อาคมคม คนก็คม บัดนี้ไม่มีราวข่าว เงียบหายสูญพันธ์" จากคำบอกเล่าดังกล่าวจึงพอประมาณได้ว่า โนราผู้หญิงเกิดขึ้นประมาณ 55 - 60 ปี ที่ผ่านมา หลังจากนั้นราว 10 ปี โนราหนูวินกับโนราหนูวาด บุตรสาวโนราวัน (เล่า) แห่งจังหวัดนครศรี

---

[3] อุดม หนูทอง, โนรา (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้,2536), หน้า 32.

ธรรมราช ประสบความสำเร็จในการเป็นศิลปิน และต่อมาทั้งสองพี่น้องได้เป็นภรรยาของโนราเติม อ่องเช่ง แห่งจังหวัดตรัง ทำให้ชื่อเสียงโด่งดังยิ่งขึ้นจนเป็นที่รู้จักกันทั่วภาคใต้ จากนั้นมาผู้หญิงจึงค่อย ๆ เข้ามามีบทบาทในคณะโนรามากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบันการรำแทนที่จะเป็นผู้ชายอย่างสมัยก่อน กลับเป็นโนราผู้หญิงมากกว่าโนราผู้ชาย"

อุดม ทองหนู[4] ได้รวบรวมชีวประวัติของโนราริ่น จิตรอักษร ได้กล่าวถึงคู่แข่งประชันโรงที่สำคัญของโนราริ่น จิตอักษร ว่ามีโนราเสื่อน ไสนาว โนราคลาด อำเภอห้วยยอด ซึ่งเป็นโนราผู้หญิง และโนราแป้นเครื่องงาม จังหวัดตรัง

โนราห้วน ลักษณา[5] ชาวอำเภอปากพนัง (ฝั่งตะวันตก) จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันอายุ 76 ปี ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ได้พบเห็นการแสดงของโนราหญิงรุ่นแรก สรุปได้ว่า เมื่ออายุ 13 ปี ขณะที่ฝึกรำและออกติดตามรำโนรากับคณะโนราคง ได้มีโอกาสเห็นโนราผู้หญิงรุ่นแรกรำจำนวน 2 ครั้ง ในช่วงระยะเวลาไล่เลี่ยกัน

ครั้งแรกได้ดูโนราผู้หญิง ชื่อโนราเสียบรำประชันโรงกับโนราเสื่อนทะเลน้อย ที่วัดบ้านใหม่ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ขณะนั้นโนราเสียบอายุราว 20 ปีเศษ มีลักษณะรูปร่างหน้าตาดี ผิวขาว เป็นโนราสายจังหวัดตรัง มีความสามารถดีทั้งร้องและรำ ผลการประชันโรงครั้งนั้นโนราเสียบแพ้โนราเสื่อนทะเลน้อย โนราห้วนยังจดจำคำกลอนที่โนราเสื่อนร้องโต้ตอบโนราเสียบได้อย่างดี มีความว่า

"ถ้าให้นะจาน อีเสียบเหอต้องครอบหน้าเหล็ก
ถ้าอีเสียบแพ้เด็ก ต้องพลัดเข็ดตั้งดำ"

ชื่อเสียงของโนราเสียบเป็นที่กล่าวขานกันระยะหนึ่ง แล้วก็เงียบหายไป ไม่ปรากฏว่าได้ถ่ายทอดการรำโนราให้กับทายาทหรือศิษย์คนใด

ครั้งที่สองได้ดูโนราผู้หญิง ชื่อโนราคลาด รำประชันโรงกับโนราผู้หญิง ชื่อโนราพร้อม ที่วัดพิกุลทอง อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช โนราคลาดเป็นโนราสายจังหวัดตรัง มีลักษณะรูปร่างหน้าตาดี ผิวออกดำแดง ส่วนโนราพร้อมเป็นโนราสายจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นคนมีผิวสองสี ทั้งคู่มีความสามารถดีทั้งร้องและรำ การแข่งประชันโรงในครั้งนั้น ผลปรากฏว่าเสมอกัน หลังจากนั้นข่าวคราวทั้งสองคนก็เงียบหายไป ทั้ง 3 คนเป็นโนราผู้หญิงกลุ่มแรกที่โนราห้วนได้พบเห็น

---

[4] อุดม หนูทอง "ริ่น จิตอักษร", สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 8. (2529), หน้า 3065.

[5] สัมภาษณ์ ห้วน ลักษณา, โนราห้วน จังหวัดนครศรีธรรมราช , 9 มิถุนายน 2540.

โนราหนูวิน ฮ่องเซ่ง[6] เดิมเป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันอาศัยอยู่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อายุ 73 ปี ได้เล่าถึงโนราผู้หญิงรุ่นแรกสรุปได้ว่า โนราผู้หญิงที่มีปรากฏขึ้นครั้งแรกชื่อโนราเลียบและโนราคลาด แต่ชาวบ้านมักจะเข้าใจว่าตนเป็นโนราผู้หญิงรุ่นแรก เพราะมีชื่อเสียงมาก มีคิวแข่งประชันโรงและงานแสดงตลอดปี ความจริงแล้วโนราผู้หญิงชื่อโนราเลียบและโนราคลาด ร่าโนรามาก่อนประมาณ 10 ปี ทั้งสองคนมีชื่อเสียงพอประมาณ ต่อมาภายหลังได้เงียบหายไปไม่ทราบข่าวคราว และเมื่อตนออกร่าคู่กับน้องสาว คือ โนราหนูวาด จนประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วภาคใต้ ก็มีเสียงร่ำลือถึงโนราหนูวิน - หนูวาด มีขันหมากและคิวประชันโรงตลอดปี ทำให้มีชื่อเสียงมากกว่าโนราเลียบและโนราคลาด จนเข้าใจว่าโนราผู้หญิงรุ่นแรกคือโนราหนูวิน - หนูวาด

โนราถวิล จำปาทอง[7] เดิมเป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วได้ย้ายครอบครัวมาอาศัยอยู่ที่จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันอายุ 49 ปี โนราถวิลได้เล่าถึงประสบการณ์ในวัยเด็ก ขณะฝึกร่าโนรากับโนราหมึก แล้วมีความเกี่ยวข้องกับโนราผู้หญิงรุ่นแรก สรุปได้ดังนี้ ขณะที่ฝึกร่านั้นอาจารย์ได้ผูกกลอนให้ตนและเพื่อน ๆ ซึ่งขณะนั้นมีอายุ 7 - 8 ปี ฝึกร้องให้คล่องแล้วนำไปว่ากลอนตอนออกแสดง ในบทกลอนอาจารย์ได้เขียนกล่าวถึงโนราผู้หญิงรุ่นแรกไว้ในบทร้องไหว้ครูว่า "จะไหว้ผู้หญิงตัวปราชญ์ หนูคลาดคนดัง"

ตาเขียว เขาชุม[8] อยู่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันอายุ 85 ปี ตาเขียวเป็นตาเสือโนราที่ได้ติดตามคลุกคลีอยู่กับคณะโนรามาตั้งแต่รุ่นเด็กจนกระทั่งปัจจุบัน ได้เห็นการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของโนรามาโดยตลอด ตาเขียวได้เล่าประสบการณ์ที่มีโอกาสดูโนราผู้หญิงร่าเป็นครั้งแรก สรุปได้ว่า เมื่ออายุราว 14 - 15 ปี ได้ดูโนราแข่งประชันโรงในงานประเพณีประจำปีที่วัดพิกุลทอง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วยคณะโนราคล้ายนาหมอบุญ (พ่อโนราช่วง ควนเงิน) 1 คณะ คณะโนราชุมจังหวัดตรัง 1 คณะ และโนราคลาดโนราผู้หญิงจังหวัดตรัง 1 คณะ ผลการแข่งขันในครั้งนั้น โนราคลาดได้รับรางวัลชนะเลิศซึ่งเป็นคณะโนราผู้หญิงคณะแรกที่ได้ดู ขณะนั้นโนราคลาดอายุราว 20 ปีเศษ มีลักษณะผิวดำแดง มีไฝที่หน้าโพเป็นโนราสายจังหวัดตรัง หลังจากนั้นเงียบหายไปไม่ได้ข่าวคราวอีกเลย จนกระทั่งมีโนราหนูวิน -

---

[6] สัมภาษณ์ หนูวิน ฮ่องเซ่ง , โนราหนูวิน จังหวัดสงขลา , 6 ธันวาคม 2540.

[7] สัมภาษณ์ ถวิล จำปาทอง , โนราถวิล จังหวัดพัทลุง , 7 ตุลาคม 2539.

[8] สัมภาษณ์ เขียว เขาชุม , ตาเสือโนรา จังหวัดพัทลุง , 3 ธันวาคม 2540

หนูวาด ปรากฏชื่อขึ้น ทั้งคู่เป็นโนราผู้หญิงที่มีชื่อเสียงมาก จนทำให้โนราคณะอื่น ๆ ฝึกร่ำโนราผู้หญิงขึ้นเท่าที่เห็นในทุกวันนี้

จากข้อมูลที่รวบรวมได้พบว่า มีโนราผู้หญิงปรากฏขึ้นครั้งแรกราว ปี พ.ศ. 2470 ประมาณ 70 ปีที่ผ่านมา ชื่อโนราคลาด โนราเลียบ และโนราพร้อม แต่ถ้าหากวิเคราะห์จากอายุประสบการณ์ และระดับความสามารถของโนราทั้ง 3 คน สันนิษฐานว่าน่าจะผ่านการฝึกหัด และออกร่ำหาประสบการณ์มาก่อนหลายปี เนื่องจากตามธรรมเนียมการฝึกโนราในอดีตนั้นนิยมฝึกหัดกันตั้งแต่วัยเด็กอายุประมาณ 8 - 10 ปี เพราะมีสภาพร่างกายพร้อมต่อการฝึกร่ำได้ดี เมื่อฝึกร่ำจนสามารถร่ำได้ ก็ออกติดตามคณะโนราออกร่ำหาประสบการณ์ระยะหนึ่ง จนมีความชำนาญดีและเมื่อถึงวัยที่เหมาะสม โนราใหญ่จะทำพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่* ให้จึงถือว่าเป็นโนราสมบูรณ์

ดังนั้นโนราคลาดโนราเลียบและโนราพร้อมซึ่งเป็นถึงโนราใหญ่ น่าจะผ่านขั้นตอนการฝึกหัด และออกร่ำหาประสบการณ์จนกระทั่งผ่านพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่มาก่อนไม่น้อยกว่า 10 ปี เข้าใจว่าช่วงเวลาที่มีโนราผู้หญิงปรากฏขึ้นจริงต้องไม่น้อยกว่า 80 ปีผ่านมา

โนราผู้หญิงกลุ่มแรกออกโรงร่ำเรื่อยมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2472 ได้เลิกคณะหยุดร่ำและเงียบหายไปไม่มีข่าวคราวอีกเลย ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาออกโรงร่ำเพียงสั้น ๆ แตกต่างไปจากโนราโดยทั่ว ๆ ไปที่ใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับการร่ำโนราตลอดชีวิต แสดงให้เห็นว่าโนราผู้หญิงกลุ่มนี้อาจจะประสบกับอุปสรรค หรือข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ต้องเลิกคณะหยุดร่ำไปด้วยระยะเวลาเพียงสั้น ๆ เท่านั้น

ลักษณะรูปแบบการแสดงของโนราผู้หญิงกลุ่มแรกนี้ ไม่มีหลักฐานหรือคำบอกเล่าใด ๆ ที่บ่งบอกได้ว่ามีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากการแสดงโนราทั่วไปอย่างไร จึงสันนิษฐานว่า การแสดงโนราของโนราผู้หญิงกลุ่มนี้มีองค์ประกอบการแสดง ตลอดจนรูปแบบการแสดงเช่นเดียวกับโนราคณะอื่น ๆ ที่ปฏิบัติกันในขณะนั้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

---

*พิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ เป็นพิธีกรรมที่นิยมทำกันหลังจากโนราตัดจุกแล้ว คือ หลังจากอายุครบ 15 ปี ถ้าหากเป็นผู้ชายนิยมทำกันเมื่อผ่านการบวชเรียนแล้ว และยังโสด ส่วนผู้หญิงนิยมทำพิธีก่อนมีประจำเดือน ถ้าหากโนราผู้ชายคนใดมีภรรยา และโนราผู้หญิงมีประจำเดือนก่อน ถือว่า ปราชิก ต้องทำพิธีเกิดใหม่ก่อนจึงจะเข้าพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่

1. คณะโนรา

โนราคณะหนึ่ง ๆ มีจำนวนผู้แสดงประมาณ 12 - 15 คน ประกอบด้วย นายโรง หรือโนราผู้ใหญ่ นางรำประมาณ 3 - 5 คน บางคณะอาจมีนางรำเป็นเด็กเล็ก ๆ อายุราว 8 - 15 ปี เรียกว่า "หัวจุกโนรา" รวมอยู่ด้วย ตัวตลกหรือ "พราน" อีก 1 คน นักดนตรีหรือลูกคู่ ภาคใต้เรียกว่า "คนตีเครื่อง" ประมาณ 5 - 6 คน หมอกบโรง* 1 คน และบางคณะอาจมีตาเสือโนรา* ร่วมอยู่ด้วย

2. โรงโนรา

มีลักษณะปลูกโรงแบบไม่ยกพื้นใช้เสา 6 เสา หลังคาจั่วมุงจากหรือกระแชง ด้านข้างเปิดโล่งทั้งสี่ทิศ คนดูสามารถดูได้รอบ มีพนักทำด้วยไม้ไผ่ยาว 1 เมตร ยึดติดกับเสา 2 เสา ฝังไว้กับพื้นดิน รอบโรงใช้ไม้ไผ่กั้นไว้โดยรอบ โดยผูกติดกับเสาโรง ด้านนอกยกสูงจากพื้นดินราว 1 ศอก เรียกว่า "นักพิง" พื้นโรงปูด้วย "สาดคล้า" (เสื่อสานด้วยคล้า) ผืนใหญ่สำหรับเป็นที่ร่ำโนรา

3. เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายของโนราประกอบด้วย

3.1 เทริด คือ เครื่องประดับ ศีรษะของตัวนายโรงหรือโนราใหญ่ มีลักษณะคล้ายมงกุฎยอดเตี้ย โครงสานด้วยไม้ไผ่ มีกรอบหน้าและด้ายมงคลประกอบ

3.2 เครื่องลูกปัด คือ เครื่องลูกปัดที่ร้อยด้วยลูกปัดสี เป็นสายมีดอกดวงใช้สำหรับสวมลำตัวท่อนบนแทนเสื้อ ประกอบด้วย 5 ชิ้น คือ

3.2.1 ปา คือ แผงลูกปัดที่ร้อยเป็นรูปสามเหลี่ยมสำหรับสวมทับบนปา ซ้าย - ขวา 2 ชิ้น

3.2.2 ปิ้งคอ คือ แผงลูกปัดที่ร้อยเป็นรูปสามเหลี่ยมขนาดเล็ก สำหรับสวมปิด หน้า - หลัง รวม 2 ชิ้น

---

*หมอกบโรง คือ คนที่มีความรู้ทางด้านวิชาอาคมต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นหมอไสยศาสตร์ประจำคณะ

*ตาเสือ คือ คนที่หลงรักหัวจุกโนราแล้วออกติดตามไปกับคณะโนราคอยช่วยเหลือปรนนิบัติพวกหัวจุกโนรา

3.2.3 พานอก คือ แผงลูกปัดที่ร้อยเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้พันรอบตัวระดับอก บางถิ่นเรียกว่า "พานโครง" หรือ "รอบอก"

เครื่องลูกปัดนี้ใช้เหมือนกันทั้งตัวนายโรงและนางรำ

3.3 สังวาล คือสร้อย 2 เส้น ร้อยด้วยลูกปัดสีต่าง ๆ คล้องเฉียงจากบ่าทั้ง 2 ด้าน ผ่านลงมาบริเวณสะเอว ด้านข้างผูกติดกับปีกนกแอ่น บริเวณหน้าอกไขว้ผูกติดกัน ส่วนด้านหลังไขว้ติดกันระดับเดียวกับอก มีแผ่นเงินยึดตรึงไว้เรียกว่า "จำยาม"

3.4 ปีกนกแอ่น คือแผ่นเงินคล้ายปีกนกขนาดเล็กดุนลายเป็นเส้นสวยงาม แขวนผูกติดกับสังวาลทั้ง 2 ข้างห้อยอยู่ระดับสะเอว

3.5 ทับทรวง คือแผ่นเงินรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือแบบต่าง ๆ ดุนลายอย่างละเอียด ผูกติดกับสร้อยคอที่ร้อยด้วยลูกปัด

3.6 ปั้นเหน่ง หรือ หัวเข็มขัด คือแผ่นเงินรูปวงรี ดุนลายอย่างดี

3.7 หางหงส์ ทำด้วยเขาควาย ผ่าแบ่งครึ่งเหลาให้บางยึดประกบติดกันบริเวณปลายเขาด้วยพู่กลมทำด้วยไหมสีต่าง ๆ หางหงส์มีลักษณะโค้งงอนคล้ายปีกนก รอบล่างร้อยด้วยลูกปัดสีต่าง ๆ เป็นระย้า เป็นเครื่องประดับที่ผูกติดบริเวณสะเอวด้านหลัง ให้หางงอนเชิดขึ้น

3.8 สนับเพลา คือกางเกงขายาวทรงกระบอกที่มีความยาวถึงข้อเท้า เชิงขากางเกงตกแต่งด้วยผ้าสี หรือผ้าลูกไม้หรือร้อยลูกปัดเป็นลวดลาย ทำให้สวยงามเด่นชัดขึ้น บางถิ่นเรียกว่าหน้าเพลา เหน็บเพลา หรือ หนับเพลา

3.9 ผ้านุ่ง คือผ้ายาวสี่เหลี่ยมผืนผ้า อาจเป็นผ้าพื้นสีหรือลายไทย นุ่งทับสนับเพลา โดยวิธีการนุ่งสำหรับโนราโดยเฉพาะ เป็นลักษณะรั้งสูง และรัดรูปแน่นกว่านุ่งโจงกระเบน ปล่อยชายผ้าให้ห้อยลงม้วนเป็นหางหงส์ รั้งไว้ด้านหลังบริเวณสะโพก

3.10 หน้าผ้า มีลักษณะเดียวกับชายไหว ถ้าเป็นของนายโรง จะร้อยลูกปัดทาบเป็นลวดลายบนหน้าผ้า หรือปักลวดลายให้สวยงาม ถ้าเป็นของนางรำอาจใช้ผ้าพื้นสีต่าง ๆ มีลักษณะเป็นผ้า 3 แถบ คล้ายชายไหวล้อมชายแครง

3.11 ผ้าห้อย คือ ผ้าสีต่าง ๆ นิยมใช้ผ้าแพรโปร่งบาง สีสด 2 สี ห้อยคั่นระหว่างหน้าผ้าด้านซ้ายและด้านขวา

3.12 กำไลต้นแขนและปลายแขน มีจำนวน 4 วง ทำด้วยเงินดุนลายอย่างดี สวมรัดกล้ามเนื้อบริเวณต้นแขน และปลายแขนให้ดูทะมัดทะแมง

3.13 กำไล นิยมทำด้วยทองเหลือง เชื่อมเป็นวงแหวนใช้สวมมือข้างละหลาย ๆ วง ประมาณ 5 - 10 วงซ้อนกัน เมื่อปรับเปลี่ยนท่ารำจะได้มีเสียงดังเป็นจังหวะเร้าใจยิ่งขึ้น

3.14 เล็บ ทำด้วยทองเหลืองหรือเงิน ต่อปลายด้วยหวายมีลักษณะโค้งสวยงาม ร้อยลูกปัดหลากสีสอดไว้ นิยมสวมนิ้วมือข้างละ 4 นิ้ว ยกเว้นหัวแม่มือ

การแต่งกายโนราที่ประกอบด้วยเครื่องแต่งกายครบทุกชิ้นดังกล่าว เรียกว่า "ชุดเครื่องต้นเครื่องใหญ่" เป็นเครื่องแต่งกายของนายโรง หรือโนราใหญ่เท่านั้น

เครื่องแต่งกายโนรา

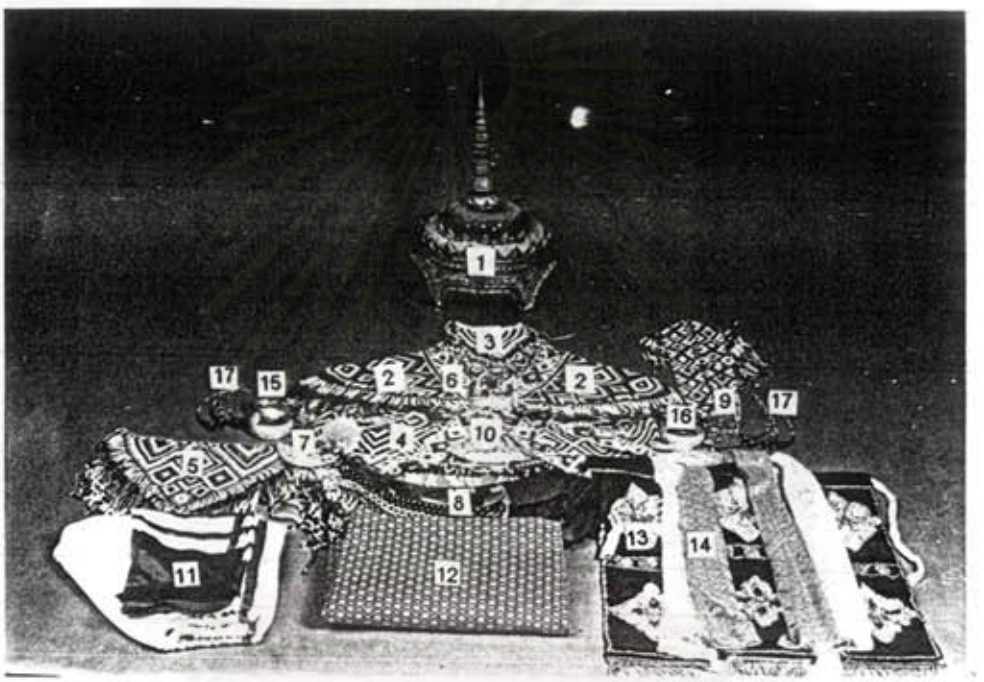

ภาพชุดเครื่องแต่งกายชุดเครื่องต้นเครื่องใหญ่ ประกอบด้วย

1. เทริด
2. บ่า
3. ปิ้งคอ
4. พานอก
5. ปีกสะโพก (เป็นส่วนที่เพิ่มเติมในภายหลัง)
6. สังวาล
7. ปีกนกแอ่น
8. หางหงส์
9. ทับทรวง
10. ปั้นเหน่ง
11. สนับเพลา
12. ผ้านุ่ง
13. หน้าผ้า
14. ผ้าห้อย
15. กำไลต้นแขน ปลายแขน
16. กำไล
17. เล็บ

(ที่มาของภาพ ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ จังหวัดสงขลา ถ่ายเมื่อ 15 มกราคม 2539)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพการแต่งกายชุดเครื่องต้นเครื่องใหญ่ของนายโรง
แสดงแบบโดยโนรายก ชูบัวและสุพัฒน์ นาคเสน

(ที่มาของภาพ สุพัฒน์ นาคเสน กรุงเทพฯ ถ่ายเมื่อ 12 มิถุนายน 2538)

ส่วนเครื่องแต่งกายของนางรำ หรือตัวนางแต่งกายด้วยชุดเครื่องต้นชุดเล็กหรือเรียกว่า "เครื่องนาง" ได้ตัดเครื่องแต่งกายชุดเครื่องต้นเครื่องใหญ่บางชิ้นออก เช่น กำไลต้นแขน และปลายแขน ทับทรวง สังวาล ปีกนกแอ่น ปั้นเหน่ง

ภาพการแต่งกายของนางรำด้วยชุด "เครื่องต้นชุดเล็กหรือเครื่องนาง"
แสดงแบบโดยโนรามณฑา

(ที่มาของภาพ อรวรรณ สันโลหะ จังหวัดพัทลุง ถ่ายเมื่อ 5 ธันวาคม 2540)

4. เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีของโนราส่วนใหญ่เป็นเครื่องตีให้จังหวะ มีดังนี้

4.1 กลอง มีลักษณะเหมือนกลองทัดขนาดเล็ก นิยมทำด้วยแก่นไม้ขนุน ใช้หนังวัวหรือหนังควายหนุ่ม หุ้มตัวกลองด้วยมุดไม้ตอกยึดไว้ให้ตึง มีขาตั้ง 2 ขา มีไม้ตี 1 คู่ เป็นเครื่องดนตรีที่เน้นจังหวะล้อเสียงทับ

4.2 ทับ เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้มือตี ทำหน้าที่ควบคุมจังหวะ และเป็นตัวนำในการเปลี่ยนจังหวะ ทำนอง ให้สอดคล้องกับลีลาของผู้รำ หนังที่นิยมใช้คือ หนังค่าง หนังแมว ทับโนราเป็นทับคู่ มีเสียงต่างกัน ใบหนึ่งมีเสียงทุ้ม เรียกว่า "ลูกเทิง" ใบหนึ่งมีเสียงแหลมเรียกว่า "ลูกฉับ"

4.3 โหม่ง คือฉิ่งคู่มีเสียงต่างกัน คือใบหนึ่งเสียงทุ้มและอีกใบหนึ่งเสียงแหลม เป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญในการสร้างเสียงให้เสนาะและให้จังหวะ

4.4 ฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีเสริมแต่งและเน้นจังหวะ ทำจากทองเหลือง

4.5 ปี่ นิยมใช้ปี่ใน เป็นเครื่องเป่าเพียงชิ้นเดียวของวง ที่มีความสำคัญในการดำเนินทำนอง ช่วยสะกดใจผู้ชมให้เกิดความรู้สึกเคลิบเคลิ้ม ปี่ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่นไม้สาวดำ ไม้หลุมพอ หรือแก่นไม้บางชนิด เช่น ไม้กระถิน ไม้มะม่วง ไม้รักป่า และไม้มะปริง

4.6 แตระ เป็นเครื่องดนตรีที่ให้จังหวะ มี 2 ชนิด คือ

4.6.1 แตระพวง ทำจากไม้เนื้อแข็ง นำมาเจาะรูหัวท้าย ร้อยด้วยเชือกช้อนกันที่แกนกลางแตระ ร้อยด้วยโลหะหรือเหล็กแข็ง

4.6.2 แตระคู่ ทำด้วยไม้ที่แก่จัด นำมาเหลาพอเหมาะกับมือ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เครื่องดนตรีโนรา

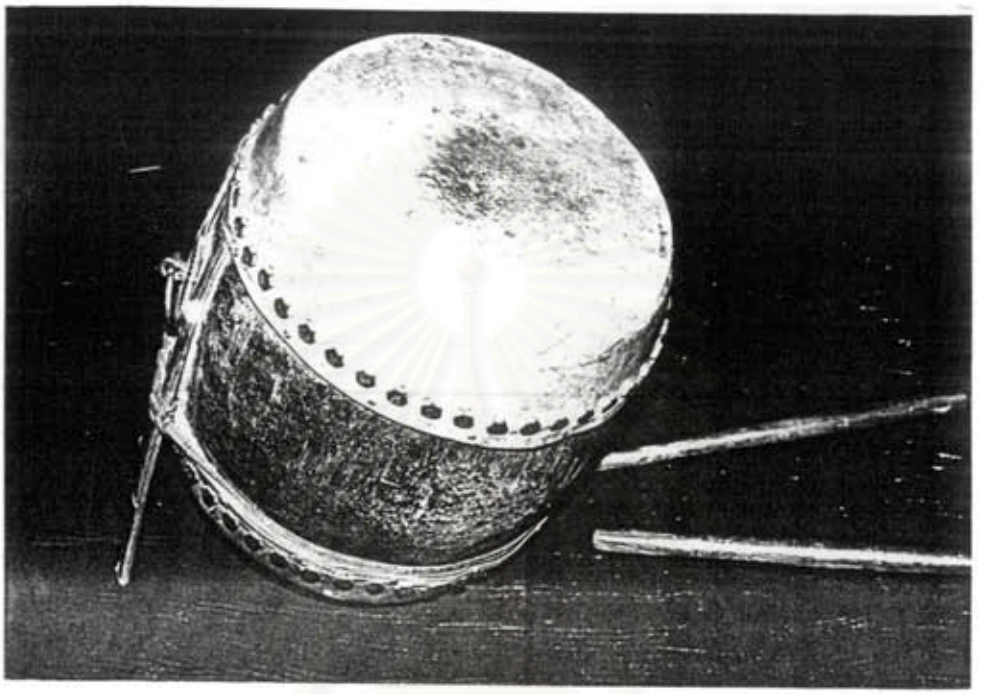

กลอง

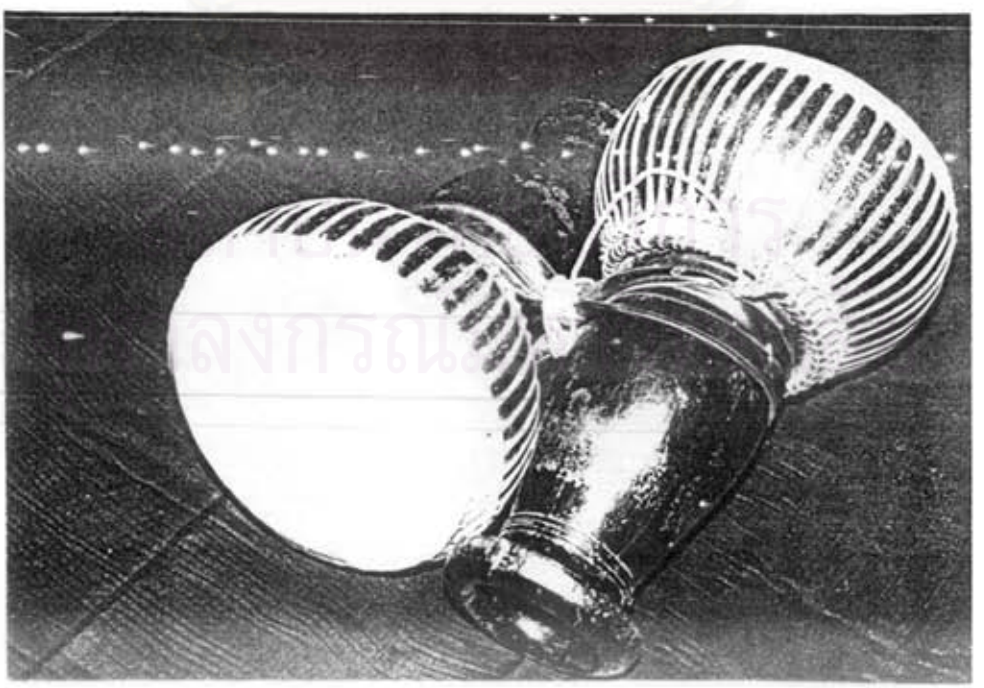

ทับ

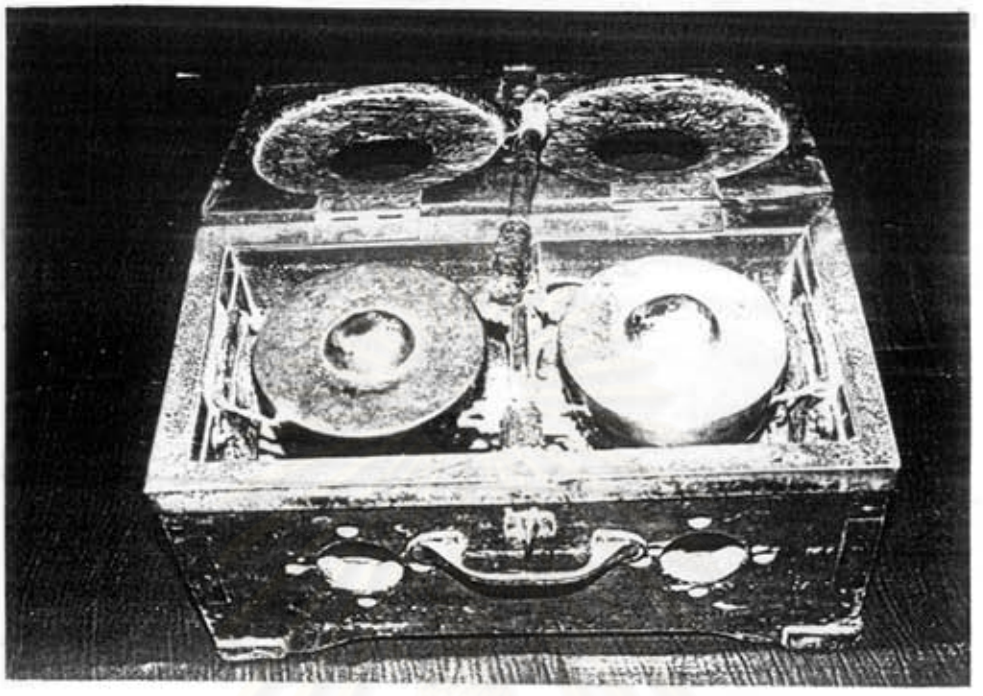

ใหม่ง

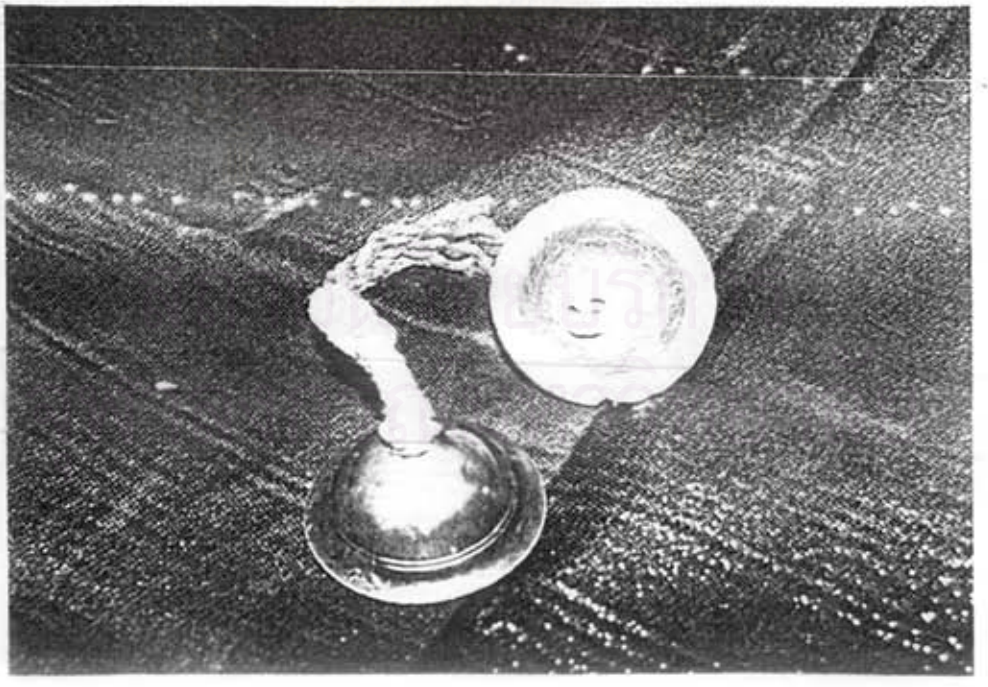

ฉิ่ง

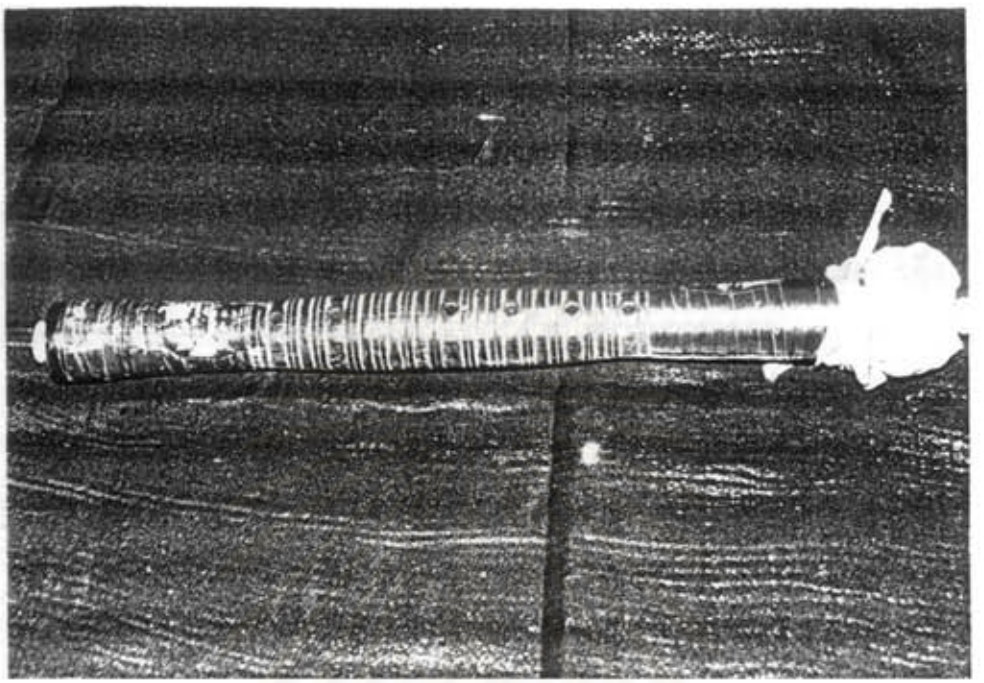

ขลุ่ย

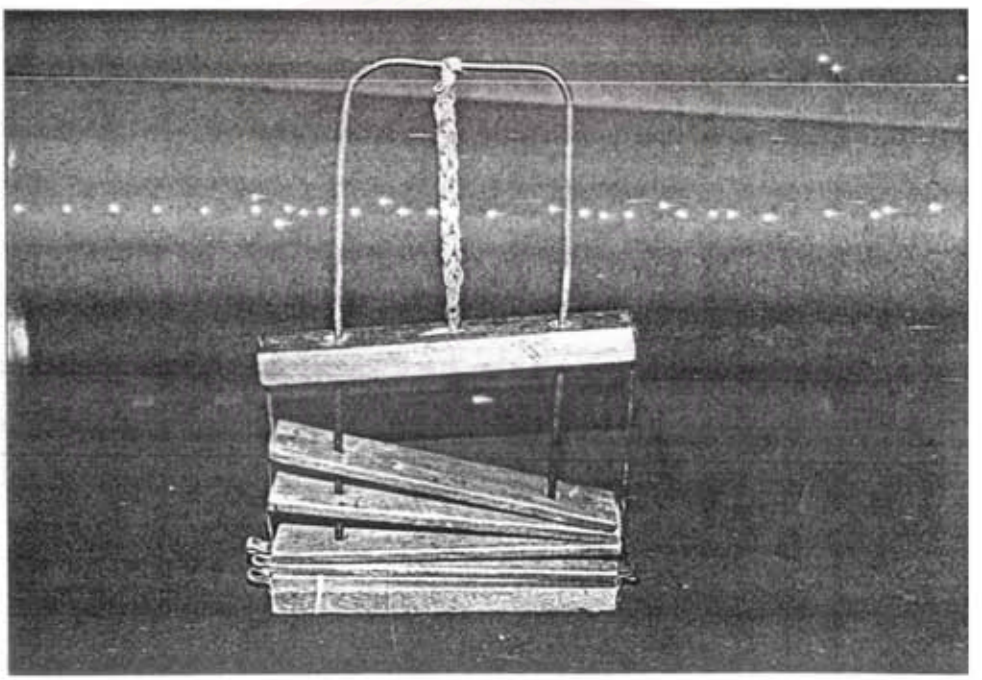

ระนาดเอก

5. ลักษณะวิธีการแสดง

การแสดงโนราตามแบบโบราณที่ปรากฏกันมาตั้งแต่อดีต มีลำดับขั้นตอนดังนี้

5.1 ตั้งเครื่อง คือการประโคมดนตรีทำเพลงเชิดสั้น ๆ เพื่อประกาศให้ทราบว่าคณะโนราได้เดินทางมาถึงโรงโนราแล้ว

5.2 โหมโรง คือการประโคมดนตรีล้วน ๆ ก่อนเริ่มทำการแสดง เพื่อแสดงถึงความพร้อมของคณะโนรา และเรียกความสนใจจากผู้ชมให้มาชมการแสดง

5.3 กาศครู คือการร้องกลอนสรรเสริญครูโนราที่ล่วงลับไปแล้ว และอัญเชิญครูให้มาสถิตในโรงโนรา เพื่อให้ความคุ้มครองป้องกันอันตราย และช่วยให้ประสบผลสำเร็จ ขณะที่กาศครูนี้จะให้พวก "หัวจุกโนรา" หรือโนราที่ฝึกหัดใหม่ออกมาแต่งตัวกลางโรง

5.4 ปล่อยตัวนางรำ โดยเริ่มจากพวกหัวจุกโนราที่แต่งตัวอยู่กลางโรง เมื่อจบบทกาศครูจะขึ้นนั่งบนพนักใส่เล็บแล้วเริ่มรำ แล้วต่อด้วยนางรำออกมารำทีละคนเรียงตามลำดับจากผู้ฝึกหัดใหม่ จนกระทั่งคนที่มีประสบการณ์ และมีความชำนาญ ซึ่งมีกระบวนการรำเหมือนกันดังนี้ เริ่มต้นด้วยว่าบทกรายแตระ ต่อด้วยทำบทเพลงกราว บทเพลงทับเพลงโทน หรือบทสีโตผัดหน้า แล้วจึงอวดลีลาการรำต่าง ๆ ตามความถนัด และความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละคน ตามระยะเวลาที่อำนวยให้ เช่น รำเพลงครู รำท่าแม่ลาย รำสาวท่า รำคอนเหิน รำตัวอ่อน รำเพลงเร็ว รำเสือลากหาง รำคละท่าต่าง ๆ หรือเรียกว่า "รำประสมท่า" เป็นอันจบกระบวนการรำของนางรำ

5.5 ออกตัวนายโรง หรือโนราใหญ่ คือการออกรำของโนราหัวหน้าคณะ หรือโนราที่มีความสามารถมากที่สุดของคณะ มีกระบวนการรำเหมือนกับกลุ่มนางรำ แต่จะเน้นอวดลีลาการร้อง และรำให้พิเศษเหมาะแก่ฐานะ เช่น การรำประสมท่า รำตัวอ่อน รำเพลงทับเพลงโทน รำเพลงปี่ และการเล่น คำพรัด* ต่าง ๆ ได้แก่ คำพรัดเกี้ยว คำพรัดชม คำพรัดบทจริง คำพรัดบทขี้หก ในกรณีที่มีการประชันโรงโนราใหญ่จะทำพิธีเฉียนพราย และเหยียบลูกนาว (มะนาว) เพื่อตัดไม้ข่มนามคู่ต่อสู้ และเป็นกำลังใจแก่ผู้ร่วมคณะของตน บางโอกาสอาจต่อด้วยจับบทออกพรานตามบทที่ใช้เล่นสืบต่อกันมาแต่โบราณ ได้แก่ บทราหูจับจันทร์ บทรามสูร - เมขลา บทมัคลีผล

---

*คำพรัดหรือกำพรัด คือ กลอนโนราที่มีลักษณะคำประพันธ์เป็นกลอนแปด กลอนสี่ กลอนหก และกลอนทอย ซึ่งได้แต่งไว้ก่อนมีเนื้อหาเฉพาะเรื่อง เฉพาะเหตุการณ์ หรือเฉพาะบทบาทใดบทบาทหนึ่งของตัวละคร การเล่นคำพรัดนี้จึงมีความไพเราะคมคาย มีเนื้อหาชวนคิด และมักจะแทรกไว้ด้วยคติเตือนใจ

หรือเล่นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ โดยคัดเลือกมาเล่นตอนสั้น ๆ เช่น เรื่องพระรถเสน พระสุธน - มโนห์รา ขุนช้าง - ขุนแผน พระอภัยมณี สังข์ทอง จันทโครพ ไกรทอง ลักษณวงศ์ โคบุตร ไชยเชษฐ์ เป็นต้น

5.6 กล่าวบทลาโรง คือ การร้องกลอนอำลา กล่าวขอบคุณและเชิญชวนให้ชมการแสดงในครั้งต่อไป หลังจากนั้นจะประโคมดนตรีจบลงด้วยเสียงกลอง "ตุง ตุง ตุง" 3 ครั้ง ต่อจากนั้นโนราใหญ่จะนั่งคุกเข่าถอดเทริด เมื่อถอดเทริดเรียบร้อยถือว่าการแสดงของโนราในครั้งนั้นจบลงโดยสมบูรณ์

2.2 กลุ่มโนราผู้หญิงกับการแสดงโนราแบบเล่นกลอนสด

หลังจากโนราผู้หญิงรุ่นแรกเงียบหายไปประมาณ 10 ปี ได้มีโนราผู้หญิงมีชื่อเสียงปรากฏขึ้นอีกครั้ง ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ราวปี พ.ศ. 2482 ชื่อโนราหนูวินและโนราหนูวาด ทั้งคู่เป็นบุตรสาวของโนราวัน (เฒ่า) หรือนายวัน สุขเกษม โนราที่มีชื่อเสียงแห่งอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช กับนางสว่าง หรือนางชี สุขแก้ว โนราหนูวาดหรือนางหนูวาด อ่องเซ่ง น้องสาวได้เสียชีวิตแล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2539 ด้วยโรคเบาหวาน รวมอายุได้ 66 ปี ปัจจุบันเหลือเพียงโนราหนูวิน หรือนางหนูวิน อ่องเซ่ง อายุ 73 ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่ 61/3 ถนนเพชรเกษม ซอย 10/15 ตำบลหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โนราหนูวิน อ่องเซ่ง[9] ได้เล่าถึงเรื่องราวเกี่ยวกับโนราผู้หญิง และการฝึกร่ำโนรา สรุปได้ดังนี้

เนื่องจากบิดาเป็นโนราที่มีชื่อเสียงมาก มีงานแสดงติดต่อกันตลอดทั้งปี ทำให้โนราหนูวินต้องร่อนเร่ตามคณะโนราของบิดาไปด้วยทุกที่ ตั้งแต่อายุได้ 6 ปี เพราะบิดากับมารดาได้หย่าร้างกัน แล้วตกลงให้โนราหนูวินอยู่กับบิดา ส่วนโนราหนูวาดอยู่กับมารดา โนราหนูวินจึงใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับคณะโนรา กินอยู่หลับนอนกับเสียงปี่ เสียงกลอง ได้เห็นการร่ำโนรามาตลอด ทำให้มีนิสัยชอบการร้องร่ำทำเพลงเป็นอย่างยิ่ง ได้เลียนแบบฝึกหัดร่ำโนราอยู่หลังเวทีเสมอ ในขั้นต้นบิดาไม่ได้สนใจและสนับสนุนให้ร่ำโนราเพราะเห็นว่าเป็นผู้หญิงไม่เหมาะกับอาชีพร่ำโนรา แต่ด้วยพรสวรรค์ของโนราหนูวินที่สามารถร่ำโนราได้อย่างคล่องแคล่วโดยไม่มีใครสอน ประกอบกับมีครูหมอโนราเข้าทรงผู้หญิงแก่ บอกให้โนราหนูวินฝึกร่ำโนราอย่างจริงจัง แล้วจะโด่งดังใน

---

[9] สัมภาษณ์ หนูวิน อ่องเซ่ง , โนราหนูวิน จังหวัดสงขลา , 6 ธันวาคม 2540.

อนาคต ประกอบกับขณะนั้นโนราวันก็ไม่มีบุตรชายไว้สืบเชื้อสายโนรา จึงตัดสินใจได้ฝึกร่ำโนราให้กับโนราหนูวินอย่างจริงจัง

การฝึกโนราของโนราหนูวิน เริ่มต้นตั้งแต่ฝึกตีเครื่องทุกชิ้นตั้งแต่ โหม่ง ทับ กลอง จนเข้าใจท่วงทำนองดนตรีอย่างลึกซึ้ง ต่อด้วยฝึกร้องกลอนจนคล่องแคล่ว แล้วจึงเริ่มฝึกท่ารำ เมื่อสามารถร่ำได้ดีแล้วบิดาจึงให้ออกร่ำร่วมคณะ โดยจัดให้ออกร่ำตอนหัวค่ำ แต่ด้วยความสามารถรวมกับเป็นเด็กผู้หญิงที่มีลักษณะรูปร่างหน้าตาน่ารักน่าเอ็นดู ทำให้โนราหนูวินได้กลายเป็นขวัญใจของคนดูได้รับเงินรางวัลจำนวนมาก โนราวันเห็นว่าโนราหนูวินสามารถหาเงินได้มากมีรายได้ดี จึงรับเอาโนราหนูวาดน้องสาวมาฝึกร่ำด้วย แล้วจัดให้ร่ำคู่กับโนราหนูวิน เน้นการร่ำทำบทคู่และร้องกลอนต่าง ๆ เรื่อยมา จนกระทั่งเมื่อโนราหนูวินอายุครบ 15 ปี (ปี พ.ศ. 2482) โนราวันจึงทำพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่ให้ พร้อมเปลี่ยนชื่อคณะเป็น "คณะโนราหนูวิน - หนูวาด"

โนราหนูวิน - หนูวาด มีชื่อเสียงมากโดยเฉพาะในบริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ตรัง สุราษฎร์ธานี เป็นที่ร่ำลือกันว่าโนราหนูวิน - หนูวาด เป็นยอดโนราผู้หญิงของภาคใต้ และเข้าใจกันว่าโนราหนูวิน - หนูวาดคือโนราผู้หญิงรุ่นแรก

เมื่อโนราหนูวิน - หนูวาดประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงโด่งดัง ทำให้โนราหลายคณะได้นำบุตรหลาน ภรรยา หรือญาติสนิทใกล้ชิดที่เป็นผู้หญิงมาฝึกหัดร่ำโนรากันอย่างแพร่หลาย พร้อมกับถ่ายทอดกลวิธีการแสดงต่าง ๆ อันเป็นความสามารถพิเศษเฉพาะให้โนราผู้หญิงในคณะเพื่อใช้ประชันขันแข่งสร้างคะแนนนิยม โนราผู้หญิงรุ่นนี้จึงมีความสามารถทางการแสดงสูง และเป็นกำลังสำคัญในการสร้างชื่อเสียงให้กับคณะเช่น โนราศรีพัน โนราวรรณา โนราผู้หญิงของคณะโนราแปลก (สองหิ้ง) โนราพรึก โนราอนงค์ โนราผู้หญิงของคณะโนราตาด จังหวัดนครศรีธรรมราช และโนราเลียบ (ท่าศาลา) ภรรยาโนราห้วน จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น โนราผู้หญิงกลุ่มนี้มีชื่อเสียงโด่งดังหลังจากโนราหนูวิน - หนูวาด ราว 4 - 5 ปี

ลักษณะรูปแบบการแสดงของโนราผู้หญิงกลุ่มนี้ มิได้มีความผิดแผกแตกต่างไปจากการแสดงโนราที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไป แต่พบว่ามีการริเริ่มดัดแปลงเครื่องแต่งกายสำหรับโนราผู้หญิงขึ้นคือชุดลูกปัดแก้ว ซึ่งเป็นชุดที่ดัดแปลงขึ้นโดยใช้ลูกปัดแก้วที่มีราคาถูก และสามารถหาซื้อได้ง่าย ร้อยเป็นสายยาวติดกับชิ้นผ้าที่ตัดเย็บเป็นวงกลมสวมรอบคอคล้ายกรองคอ โดยให้ความยาวทิ้งลงมาถึงตะเอว เรียกว่า "บัว" ใช้สวมแทนชุดลูกปัด ใส่สร้อยลูกปัดแก้วห้อยพระ และมีผ้าแพรสีสดผูกคอเรียกว่า "ผูกผ้าเจียะ"* ส่วนท่อนล่างยังคงแต่งในลักษณะเดิม คือ

---

*ผ้าเจียะ คือ ผ้าแพรสีสดที่โนรานำมาผูกติดลำคอ เพื่อความสวยงามไม่ให้ลำคอโล่ง

นุ่งผ้ายาวทับสนับเพลา มีหางหงส์ มีหน้าผ้า ผ้าห้อย สวมเล็บ กำไลมือ หางหรือปีก (ร้อยด้วยลูกปัดแก้วเช่นเดียวกับบัว) ทั้งนี้เพราะชุดลูกปัดเครื่องต้นมีราคาแพงหาซื้อยาก โนราแต่ละคณะหาซื้อไว้เฉพาะสำหรับนายโรงเท่านั้น ขณะที่ชุดลูกปัดแก้วมีราคาถูกหาง่ายและมีวิธีการทำไม่ยุ่งยากซับซ้อน โนราผู้หญิงและกลุ่มนางรำจึงหันมาใช้ชุดลูกปัดแก้วกันอย่างแพร่หลาย

ภาพเครื่องแต่งกายโนราชุดลูกปัดแก้วของโนราบานเย็น สำเนียงก้อง
มอบให้วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช
ประกอบด้วย บัว สร้อยลูกปัดห้อยพระ หางหงส์หรือปีกที่ร้อยด้วยลูกปัดแก้ว

(ที่มาของภาพ อรวรรณ สันโลหะ ที่วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช ถ่ายเมื่อ 5 ธันวาคม 2540)

โนราผู้หญิงในยุคนี้ ใช้กระบังหน้า มงกุฎกำมะลอ หรือใช้ผ้าโพกศีรษะ บางคนอาจจะปล่อยผมทัดดอกไม้ แทนการสวมเทริด ซึ่งเป็นเครื่องประดับศีรษะของนายโรง หรือโนราใหญ่ที่ผ่านพิธีครอบเทริดผูกผ้าใหญ่มาแล้ว

ขณะที่โนราหนูวิน - หนูวาดได้รับความนิยมมีชื่อเสียงมาก มีขันหมากและคิวการแข่งประชันโรงตลอดปีนั้น จังหวัดตรังก็มีโนราที่มีชื่อเสียงมากอยู่เช่นกัน คือ โนราเติม หรือนายเติม อ่องเซ่ง เป็นชาวอำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เป็นบุตรของโนราตั้ง และเป็นพี่ชายของโนราตุ้ง เติมโนราเติมมิได้รำโนรา ได้ศึกษาเล่าเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แล้วได้ทำงานเป็นเสมียนอำเภออยู่ระยะหนึ่ง แล้วลาออกมาช่วยน้องชายรำโนรา โนราเติมเป็นโนราที่ไม่เก่งทางด้านรำแต่มีปฏิภาณทางด้านกลอนสดอย่างดีเยี่ยม การแสดงของโนราเติมจึงเน้นเล่นกลอนสด หรือกลอนมุตโตตามความถนัด

ต่อมาโนราเติมได้แต่งงานกับโนราหนูวิน - หนูวาด และได้รวมคณะเป็นคณะเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2489 ก็ได้ร่วมกันปรับปรุงพัฒนาการแสดงโนราขึ้นหลายประการ การริเริ่มที่สำคัญและมีความเด่นชัดมากที่สุด คือ ปรับเปลี่ยนลักษณะการแสดงโนราแบบเล่นกลอนสดหรือกลอนมุตโต โดยมีโนราเติมเป็นกำลังสำคัญในการเล่นกลอนสดโต้ตอบกับพราน และเป็นคนผูกกลอนต่าง ๆ ให้โนราหนูวิน - หนูวาด นำไปร้องโต้ตอบกัน ดังเช่น

"หนูวิน : ถ้าพี่ไม่รักพี่ไม่ชักให้ผัว
หนูวาด : เรื่องดีเรื่องชั่ว เรื่องผัวกูไม่แหลง (พูด)
หนูวิน : ความจริงเรื่องนี้น้องพี่รู้แจ้ง
หนูวาด : หนึง (มึง) เที่ยวรำทุกแห่ง หนึงเที่ยวแจ้งทุกหน"[10]

การเล่นกลอนสดของโนราเติมและโนราหนูวิน - หนูวาด ประสบความสำเร็จมาก ได้กลายเป็นรูปแบบการแสดงอย่างหนึ่งที่โนราคณะต่าง ๆ นำไปเป็นแบบอย่างเลียนแบบการแสดงไปตามกระแสความนิยม ในยุคนี้โนราที่มีปฏิภาณกลอนสดดี ได้กลายเป็นที่ต้องการของคณะโนราต่าง ๆ บรรดาศิลปินโนราต่างหันมาฝึกร้อง และเล่นกลอนสดกันอย่างแพร่หลาย จึงปรากฏว่ามีโนราผู้หญิงหลายคนที่มีชื่อเสียงทางการร้อง และเล่นกลอนสดได้ดีเยี่ยมหลายคน เช่น โนราหนูจับ โนราพรึก - อนงค์ โนราละมุล - ละม้าย โนราจูเหื้อง โนราจูเตี้ยง โนราปัญญาศิลป์ โนราอารี โนราหนูเชียน โนราหนูเอียง โนราจงดี โนราเพ็ญศรี (ชุมพร) โนราเพ็ญศรี (สิชล) โนราสังหวาน โนราหนูอาบ โนรายุพิน โนราละมัย โนราอ้อมจิตร โนราน้ำอ้อย โนราอุไรวรรณ โนราถวิล เป็นต้น

---

[10] สัมภาษณ์หนูวิน อ่องเซ่ง, โนราหนูวิน จังหวัดสงขลา, 6 ธันวาคม 2540

โนราผู้หญิงเหล่านี้ บางคนได้รับการว่าจ้างจากห้างเทปต่าง ๆ ให้ร้องกลอนโนราบันทึกเทปออกจำหน่าย เช่น โนราละม้าย โนราอ้อมจิตร โนราหนูเขียน โนราน้ำอ้อย โนราอุไรวรรณ โนราถวิล เป็นต้น

จากการพัฒนาการแสดงโนราในยุคการเล่นกลอนสดนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายประการ มีรายละเอียด ดังนี้

1. **ลักษณะกลอนโนรา** การแสดงโนราได้ปรับเปลี่ยนมาเล่นกลอนสดแทนการว่าคำพรัดซึ่งเป็นที่นิยมกันในอดีต คำกลอนโนราที่นิยมใช้ร้องมี 2 ลักษณะ คือ

1.1 "กลอนผูก" หรือ "คำเรียน" คือคำกลอนที่ได้แต่งไว้ก่อนแล้วจดจำนำมาแสดง หรือคำกลอนที่ได้จดจำสืบทอดต่อ ๆ กันมา

1.2 "กลอนสด" หรือ "กลอนมุตโต" คือคำกลอนที่ใช้ไหวพริบปฏิภาณคิดขึ้นทันทีทันใดขณะทำการแสดง

การเลือกใช้กลอน 2 ลักษณะนี้ ขึ้นอยู่กับความสามารถ ไหวพริบปฏิภาณของโนราแต่ละคน โนราคนใดมีไหวพริบปฏิภาณดีจะใช้กลอนสดหรือกลอนมุตโต และถ้าหากโนราคนใดไม่สามารถเล่นกลอนสดได้ หรือ ต้องการอวดเนื้อหาความไพเราะคมคายของคำกลอนมากกว่าอวดไหวพริบปฏิภาณ ก็จะใช้กลอนผูกหรือคำเรียน ทำทีเหมือนกับเล่นกลอนสด ซึ่งโนราส่วนใหญ่นิยมใช้กลอนผูกกันมาก เพราะเป็นคำกลอนที่มีความไพเราะคมคาย มีเนื้อหาสาระลึกซึ้งกินใจสอดคล้องกับเหตุการณ์ สามารถสร้างความประทับใจให้กับคนดูได้อย่างดี

2. **มีบทคำพรัดหน้าม่าน** การแสดงโนรายุคนี้ได้เพิ่มบทคำพรัดหน้าม่านสำหรับให้โนราร้องอยู่หลังม่านก่อนออกแสดงหน้าเวที เป็นคำกลอนที่แต่งไว้ล่วงหน้า มีเนื้อหาบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ เฉพาะเรื่อง เฉพาะเหตุการณ์ หรือเฉพาะบทบาทใดบทบาทหนึ่งของตัวละคร สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

2.1 บทชมความงาม อารมณ์ความรู้สึกของหญิงสาวในวัยแรกรุ่น นิยมเรียกบทนี้ว่า "บทนางสาว"

2.2 บทชมธรรมชาติ

2.3 บทคติโลก คติธรรมหรือปลุกใจ

2.4 บทบรรยายการเตรียมตัวหรือแต่งตัวโนราก่อนออกรำ

เมื่อร้องบทคำพรัดหน้าม่านจบแล้ว โนราออกรำในลำดับต่อไป การเพิ่มบทคำพรัดหน้าม่านนี้ ทำให้ธรรมเนียมการแต่งตัวกลางโรงขณะกาศครูของโนราถูกยกเลิกไป

ตัวอย่าง บทคำพรัดหน้าม่านของโนราหนูอาบ ในบทตติสอนใจหญิงสาว

"เดือนสาวกล่าวสวยงามด้วยศักดิ์ศรี รูปงามทรัพย์มีเรื่องนี้ได้ผล
จริตนิสัยให้ชอบใจฝูงชน เป็นคนสำคัญตกพันก็ไม่แพง
เรือนสามน้ำสี่เป็นหน้าที่ของสาว สาวรู้ทำดีไม่กี่ปีไข่แหลง (พูด)
ผู้หญิงสำคัญตกพันก็ไม่แพง ไม่นอนแห้งแตกระแหงดินนา
มีศีลมีสัจสมบัติสวยสุด เป็นมนุษย์ผู้มีวาสนา
สาวสวยด้วยแต่งให้แดงเหมือนขี้กา บรเพ็ดเขิดดาใครจะว่าของดี
ถึงสุกแดงก็ไม่หนัด (ถนัด) ถ้าทองวิทยาศาสตร์ กับทองคำธรรมชาติสุกบ้างทางสี
อย่าคนผูกเราไม่รู้ชั่วดี สตรีใจร้ายปิดไว้ก็ไม่เหมิด (มิด)
ปิดควันไฟคนที่ไหนจะปิดได้ หญิงชอบกับชายคนทั้งหลาย
รู้เหมิด (รู้หมด)

ดอกบุบสุกแดงงอกแซมชายแว็ด ถึงเด็ดมาดุม(ดม)หนุม(หนุ่ม)ไม่ชื่นใจ
สาวเหอจะรอให้ชายขอพ่อให้ บอกป้าน้านายทำงานให้โตใหญ่
รุ้งรึงดึงสายดอกไม้เทียนชัย เตียงใหม่น่านอนเมื่อยามหล่อนแต่งงาน
หมอนสองหน่วย(ใบ)แลสวยงามดี ลูกนั้นของพี่ลูกนี้ของฉัน
สนุกจริงเมื่อวันหญิงแต่งงาน อยู่ให้งาม ๆ เจ้าอย่าตามกันเสียก่อน
ประเพณีกษัตรีได้ผัว หญิงต้องรอให้ชายมาขอหลอน
ผู้หญิงทุกวันมันสำคัญกว่าก่อน คิดปลูกรักเหมือนปลูกผักสวนครัว
รุ่นพ่อแม่เราเมื่อผัวเก่าเปลี่ยนผ้า แต่ทุกวันมาหยับจะเรียนเปลี่ยนผัว
ผู้หญิงทุกวันมันสำคัญน่ากลัว สาวน้อย ๆ ขั่วสักร้อยเปอร์เซ็นต์
อย่าถือว่าปลาจอบพอเรือออกพลอยหาบ ถึงชั่วก็ได้แต่อย่าให้คนเห็น
ยาดีเลิศคุมกำเนิดดีเด่น ไม่เสียหายเด็กหญิง ๆ มันบายใจ
ยิ่งดูนักยิ่งรู้หลักศึกษา ยิ่งน่ากลัวเพราะเด็กหัวสมัย
ฉันทุกข์มานาน ๆ แล้วคุณท่านจะชัดใจ แล้วออกไปร้ำโชว์ร้ำแบบโบราณ[11]

3. โรงโนรา มีการปลูกสร้างโรงโนราเป็นเวทียกพื้นปูกระดาน สูงประมาณ 1 - 1.50 เมตร มุงหลังคาเป็นเพิงหมาแหงน หรือหลังคาแบบราบ มุงด้วยจากหรือผ้าใบ มีม่านกั้น

[11] สัมภาษณ์ หนูอาบ คงเกลี้ยง, โนราหนูอาบ จังหวัดพัทลุง, 20 พฤศจิกายน 2540.

ระหว่างโรงรำกับพื้นที่ด้านหลัง และด้านข้างให้มิดชิด สำหรับเป็นที่พักและที่แต่งตัวของโนรา ดังภาพ

ภาพโรงโนราคณะโนราไสวน้อยดาวรุ่ง

(ที่มาของภาพ อรวรรณ สันโลหะ จังหวัดพัทลุง ถ่ายเมื่อ 4 ตุลาคม 2539)

4. **ลักษณะการแต่งกาย** การแต่งกายของโนราผู้หญิงได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ โนราผู้หญิงที่เป็นนายโรงมีชื่อเสียงมาก จะใช้ชุดเครื่องต้นแทนชุดลูกปัดแก้วดังที่เคยใช้กันมา คือ ผูกผ้าเจียะ มีการแต่งหน้า โดยทาแป้งเม็ด เขียนคิ้วด้วยหมึกจีน ทาหรูด (ลิปสติก) แต้มไฝบนใบหน้า และนิยมใส่ฟันทองกันมาก และไม่สวมเทริดรำ เห็นได้จากภาพถ่ายการแต่งกายของโนรา หนูวิน - หนูวาด เมื่อปี พ.ศ. 2497 ดังภาพ

ในภาพ โนราหนูวิน - หนูวาด แต่งกายด้วยชุดเครื่องต้นครบชุด มีการสวมถุงเท้า คอผูกผ้าเจียะ มีการแต่งหน้า แต้มไฝ และไม่สวมเทริด

(ที่มาของภาพ บุญชัน อ่องเซ่ง 225 ถนนโชคสมาน 5 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2497)

ในช่วงรัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม มีความเข้มงวดมากเรื่อง นโยบายรัฐนิยม ทำให้มีผลกระทบต่อเครื่องแต่งกายของโนราด้วย ดังคำบอกเล่าของโนราแปลก ขนะบาล ความว่า "เขาสั่งให้ปลดปีก ปลดหาง ถ้าใส่ปีกใส่หางเขาว่าผิดวัฒนธรรม โนราห้ามนุ่งโจงกระเบน... ไม่ทราบว่ารัฐบาลเขาไปเห็นลัทธิมาจากไหน แต่เขาคงเห็นว่านุ่งโจงกระเบนมีหางมันไม่มีวัฒนธรรม.. แล้วก็ต้องใส่ถุงน่องรองเท้า แต่รองเท้าใส่รำไม่ได้ ใส่แต่ถุงเท้า... ครั้งหนึ่งผมไปแข่งกับโนราเติม (ตรัง) ที่วัดทิ้งหม้อ ใส่หางหงส์รำ ถูกจับทั้งคู่ แต่จับแล้วก็ปล่อย..."[12] ซึ่งมีปรากฏในภาพถ่ายการ

---

[12] อุดม หนูทอง, โนรา (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒภาคใต้ , 2536), หน้า 42.

I19257302

แต่งกายของโนราเติม เมื่อครั้งแสดงในงานฉลองโรงพยาบาล งานอนุสาวรีย์งานสงกรานต์ และงานวันแม่ เมื่อ พ.ศ. 2497 ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากชุดเครื่องต้นโนรา คือ นุ่งโจงกระเบนทับสนับเพลา สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น ปักปลายแขนเสื้อคล้ายรัดต้นแขน สวมกรองคอปักทับตัวเสื้อคอผูกผ้าเจียะ มีผ้าคาดสะเอว รัดเข็มขัด ใส่รัดข้อมือ สวมถุงเท้า ไม่สวมเทริด ดังภาพ

ภาพการแต่งกายของโนราเติม อ่องเซ่ง
ที่มีความแตกต่างไปจากการแต่งกายชุดเครื่องต้นดังที่มีปรากฏโดยทั่วไป

(ที่มาของภาพ บุญชัน อ่องเซ่ง 225 ถนนโชคสมาน 5 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2497)

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ โนราเติมได้ริเริ่มแต่งกายด้วยชุดสากลผูกเนคไทออกมาเล่นกลอนสด ได้กลายเป็นกระแสความนิยมอย่างแพร่หลาย แต่ผู้แสดงยังคงใส่ชุดเครื่องต้นออกมารำแบบโบราณ การแต่งกายด้วยชุดสากลเป็นการบ่งบอกถึงความทันสมัย ความโก้หรูที่นายโรงเกือบทุกคณะหันมาแต่งชุดสากลกัน ถ้าหากใครไม่แต่งชุดสากลจะถูกมองว่าล้าสมัย สันนิษฐาน

ว่าการแต่งกายด้วยชุดสากลนี้เป็นผลมาจากนโยบายรัฐนิยมในรัฐบาลในยุคนั้นด้วย การแต่งกายด้วยชุดสากลได้รับความนิยมอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาเมื่อมีการฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราแบบโบราณเกิดขึ้น โนราต่างก็หันกลับมาแต่งชุดเครื่องต้นดังเดิม ปัจจุบันมีโนราบางคนก็ยังคงใส่ชุดสากลออกมาเล่นกลอนสดให้เห็นบ้าง แต่มีน้อยมาก ดังภาพ

ภาพการแสดงของพรานประจำคณะโนราไสวน้อยดาวรุ่ง
ที่แต่งกายด้วยชุดสากลออกมาร้องกลอน

(ที่มาของภาพ อรวรรณ สันโลหะ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ถ่ายเมื่อ 4 ตุลาคม 2539)

5. คณะโนรา คณะโนราหนึ่ง ๆ ประกอบด้วย นายโรง นางรำ นายพราน นักดนตรี และหมอกบโรง เหมือนกับโนราในอดีต แต่มีจำนวนโนราผู้หญิงเพิ่มขึ้น โนราคณะหนึ่ง ๆ จะมีโนราผู้หญิงอย่างน้อย 1 - 2 คน ซึ่งนายโรงจะเป็นผู้ฝึกหัดขึ้นมาด้วยตัวเอง หรือไม่ก็อาจจะไปขอตัวมาจากคณะอื่นที่มีความใกล้ชิดสนิทสนม ให้มาช่วยแสดงเป็นครั้งคราว โนราผู้หญิงยุคนี้จะได้รับมอบหมายให้ออกแสดงในช่วงสำคัญ ๆ เช่น ช่วงเล่นกลอนสด โดยให้เล่นโต้กลอนกับนาย

โรง หรือพราน หรือเล่นกลอนสดเพียงคนเดียว ทั้งนี้เพราะโนราผู้หญิงเป็นจุดสนใจที่สามารถเรียกคนดูได้มาก

6. ลักษณะการแสดง การแสดงโนราได้ปรับเปลี่ยนลักษณะวิธีการแสดงขึ้นใหม่แล้วยึดเป็นธรรมเนียมการแสดง ถือเป็นแนวปฏิบัติในลักษณะเดียวกันมีลำดับการแสดง ดังนี้

6.1 ตั้งเครื่อง

6.2 โหมโรง

6.3 กาศครู

6.4 ว่าคำพรัดหน้าม่าน เป็นการแสดงที่เพิ่มเติมขึ้นมาแทนการแต่งตัวกลางโรง

6.5 ปล่อยตัวนางรำออกอวดลีลาการร่ายรำด้วยการรำประสมท่า แล้วนั่งว่าร่ายแตระ ต่อด้วยรำทำบท ว่าคำพรัด หรือเล่นกลอนสดตามลำดับ จบลงด้วยการรำสั้น ๆ แล้วเข้าโรง

6.6 นายโรง หรือโนราตัวสำคัญออกมาอวดท่ารำเล็กน้อย และอวดการรำทำบท ว่าคำพรัด แล้วต่อด้วยเล่นกลอนสดคนเดียวหรืออาจโต้ตอบกันระหว่างชาย - หญิง ชายกับชาย หรือหญิงกับหญิง เรียกว่า "โยนกลอน" หรือ "ต่อกลอน" ช่วงนี้จะใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง

6.7 การแสดงเรื่องเพียงสั้น ๆ เหรือจับบทออกพราน คือ การจับเอาเองราวที่เป็นบทสั้น ๆ หรือตนใดตอนหนึ่งของนิยายมาเล่นแบบละคร ตัวละครหลักทีเพียง2 ตัว คือ นายโรงกับนายพรานและอาจมีตัวประกอบอีก 1 - 2 ตัว

6.8 กล่าวบทลาโรง

7. การตั้งค่าราด ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์[13] ได้อธิบายความหมายคำว่า ค่าราดไว้ดังนี้ "ราดหรือค่าราด หมายถึง เครื่องบูชาครู หรือของที่กำนัลให้แก่ผู้ใช้ศิลปวิทยาการ เช่น เครื่องบูชาครูของหมอกลางบ้าน ประเภทหมอยา หมอผี หมอประกอบพิธีกรรมทางคุณไสย หมอตำแยที่ทำคลอดแต่ละครั้ง หรือเครื่องบูชาสำหรับให้นักแสดง เช่น หนังตะลุง โนรา กาหลอ สำหรับทำพิธีเบิกโรงบูชาครูก่อนแสดง เครื่องราดประกอบด้วย หมาก พลู ดอกไม้ ธูป เทียน และเงินตราเป็นหลัก อาจมีเครื่องประกอบอื่น ๆ อีกแล้วแต่ชนิดของพิธีกรรม เงินตราที่ใช้ในการตั้งราดจะตกเป็นของผู้ที่ใช้ศิลปวิทยาการนั้น ต่อมาความหมายของ

---

[13] สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, "ราด", สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 8. (2539), หน้า 3053.

ราดได้ขยายกว้างออก หมายถึงค่าตอบแทน หรือค่าว่าจ้างคณะนักแสดงพื้นเมือง เช่น โนรา หนังตะลุง เพลงบอก กาหลอ ลิเกป่า มะโย่ง สิละ เป็นต้น"

ธรรมเนียมการแสดงโนราในอดีต มิได้กำหนดตั้งค่าราดขึ้นแต่อย่างใด นักแสดงได้ค่าราดจากการเรี่ยไรเงินจากคนดู หรือจากรางวัลที่คนดูให้ด้วยความรักใคร่เสน่หา บางครั้งอาจให้เป็นที่พักอาศัย เลี้ยงรับรองด้วยข้าวปลาอาหารพร้อมกับมิตรภาพใหม่ แต่เมื่อเข้าสู่ยุคนี้การแสดงโนราได้กลายเป็นอาชีพหลัก มีการลงทุนใช้เงินปรับปรุงพัฒนาการแสดงอยู่เสมอ และต้องมีค่าจ้างให้กับนักแสดงในคณะ โนราจึงได้กำหนดตั้งค่าราดขึ้น ในขั้นต้นค่าราดการแสดงโนราคืนละ 25 - 30 บาท ต่อมาได้เพิ่มขึ้นเป็น 1,000 บาท ถ้าแสดงครึ่งคืน 600 บาท และได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามภาวะเศรษฐกิจ ในปัจจุบันมีค่าราดคืนละ 10,000 - 20,000 บาท

กล่าวโดยสรุป โนราหนูวิน - หนูวาด คือ โนราผู้หญิงรุ่นที่สองที่ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงในอาชีพว่าโนราหลังจากโนราผู้หญิงรุ่นแรกเงียบหายไปประมาณ 10 ปี ต่อมาโนราหนูวิน - หนูวาดได้รวมคณะกับโนราเติม แล้วได้เริ่มการแสดงโนราแบบเล่นกลอนสดขึ้นจนมีชื่อเสียง ประสบความสำเร็จอย่างสูงสุด กลายเป็นแบบอย่างให้โนราคณะอื่น ๆ ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

การแสดงโนราในยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายประการ อาทิเช่น กลอนโนรา เพิ่มบทคำพรัดหน้าม่าน ชุดเครื่องแต่งกายโนรา โรงโนรา และลักษณะการแสดง เป็นต้น กลุ่มโนราผู้หญิงได้กลายเป็นที่นิยม มีการฝึกหัดโนราผู้หญิงกันอย่างแพร่หลาย โนราผู้หญิงได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นและได้รับถ่ายทอดบทบาทการแสดงที่สำคัญ ๆ เพื่อใช้เป็นจุดดึงดูดความสนใจเรียกความนิยม การฝึกหัดโนราผู้หญิงกระทำกันอยู่ในกลุ่มญาติสนิทของโนราใหญ่ มีโนราผู้หญิงหลายคนมีความสามารถทางการเล่นกลอนสดอย่างโดดเด่น ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงสืบมาจนถึงปัจจุบัน

การแสดงโนราแบบเล่นกลอนสดนี้ มีความรุ่งเรืองสูงสุดในยุคของโนราเติม โนราหนูวิน - หนูวาด คือประมาณปี พ.ศ. 2482 เป็นต้นมา และยังคงเป็นรูปแบบการแสดงที่ได้รับความนิยมและยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

2.3 กลุ่มโนราผู้หญิงกับการแสดงโนราแบบแสดงเรื่องหรือเล่นนิยาย

ในช่วงระยะเวลาที่กลุ่มโนราในแถบจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง สงขลา กำลังให้ความสำคัญ และนิยมการแสดงโนราแบบเล่นกลอนสด หรือเล่นมุตโต กันอย่างแพร่หลาย

ขณะเดียวกันทางจังหวัดชุมพรมีโนราผู้หญิงเกิดขึ้น พร้อมกับการริเริ่มพัฒนาการแสดงโนราแนวใหม่ มีลักษณะผิดแผกไปจากที่ยึดถือปฏิบัติกันมาเมื่อในอดีต คือ การนำเอาเนื้อเรื่องแนวนวนิยายประโลมโลกมาแสดงเป็นเรื่องราวแทนการเล่น จับบทออกพราน เรียกการแสดงลักษณะนี้ว่า การแสดงเรื่องหรือเล่นนิยาย

การแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายเกิดจากการริเริ่มของโนราประดับ และโนราสังวาลย์ โนราผู้หญิงชาวอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ทั้งสองเป็นบุตรสาวของหนังพานหรือนายพาน เพชรยนต์ กับนางประไพ เพชรยนต์ โนราประดับเสียชีวิต ในปี พ.ศ. 2535 ด้วยโรคลมปัจจุบัน รวมอายุ 64 ปี ปัจจุบันเหลือเพียงโนราสังวาลย์ หรือนางสังวาลย์ เทียมตรี อายุ 69 ปี อาศัยอยู่ที่บ้านเลขที่ 74 หมู่ 4 ตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง โนราสังวาลย์[14] ได้เล่าถึงความเป็นมาในการฝึกหัดและการริเริ่มพัฒนาการแสดงโนราแบบแสดงเรื่อง หรือเล่นนิยาย สรุปได้ว่า

เดิมโนราประดับและโนราสังวาลย์ เกิดที่จังหวัดระนอง แล้วย้ายครอบครัวไปอยู่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปี พ.ศ. 2474 ซึ่งเป็นบ้านเดิมของบิดา แล้วได้เริ่มฝึกร่ำโนรากับบิดา เมื่อฝึกจนพอร่ำได้ ก็ออกร่ำเล่นตามลานวัดลานบ้าน โดยไม่ได้ตั้งคณะขึ้นแต่อย่างใด ต่อมาบิดาเสียชีวิต มารดาได้แต่งงานใหม่กับนายแผ้ว แยมไชยา หรือโนราแผ้ว ชาวอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โนราประดับและโนราสังวาลย์จึงย้ายติดตามมารดาไปอยู่อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ในปี พ.ศ. 2477 แล้วได้ฝึกร่ำโนรากับโนราแผ้วอย่างจริงจังจนเกิดความชำนาญ จากนั้นได้ออกแสดงอยู่กับคณะโนราแผ้วจนมีชื่อเสียง แล้วแยกออกมาตั้งคณะใน ปี พ.ศ. 2482 โดยใช้ชื่อคณะ "โนราประดับ - สังวาลย์" โนราประดับและโนราสังวาลย์ได้ร่วมกันพัฒนาปรับปรุงการแสดงของคณะขึ้นตามลำดับ

ขั้นแรกได้ริเริ่มให้โนราออกร่ำพร้อมกันเป็นหมู่ ซึ่งประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง คนดูให้ความสนใจและชื่นชอบการแสดงในลักษณะนี้มาก จนเติมสร้อยชื่อคณะว่า "คณะโนราประดับ - สังวาลย์ สี่สาวหลังสวน" เป็นสร้อยชื่อที่บอกจำนวนโนราผู้หญิงที่ออกแสดงพร้อมกันได้โดดเด่น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2484 โนราสังวาลย์ได้รู้จักและมีความสนิทสนมกับคณะลิเกของจังหวัดเพชรบุรี ที่นำคณะมาทำการแสดงที่จังหวัดชุมพร จนได้แต่งงานกับนายห้อย เทียมตรี พระเอกลิเกคณะพลายชุมพล โนราสังวาลย์ได้ริเริ่มพัฒนาการแสดงโนราแนวใหม่ขึ้น คือ ให้โนราแสดงเรื่องแนวนวนิยายประโลมโลกแบบอย่างลิเกของภาคกลาง เนื้อเรื่องที่ใช้แสดงนำมาจาก

---

[14] สัมภาษณ์ สังวาลย์ เทียมตรี , โนราสังวาลย์ จังหวัดระนอง , 17 ธันวาคม 2541.

พงศาวดาร หรือนวนิยายต่าง ๆ มาดัดแปลงเป็นบทละคร โดยแบ่งเป็นฉากเป็นตอน ให้จบเรื่องภายใน 3 - 4 ฉาก โนราสังวาลย์จะเป็นผู้ควบคุมดูแลการแสดงเรื่องทั้งหมด ตั้งแต่เขียนบท คัดเลือกนักแสดง ฝึกซ้อม และเป็นนักแสดง มีปลัดเปรม สิทธิชัย หัวหน้าพุทธสมาคมจังหวัดตรัง และพรานรับ เป็นผู้ช่วยเหลือในการเขียนเนื้อเรื่องแนวใหม่ ๆ ส่วนโนราประดับเป็นนักแสดงตัวสำคัญรับบทเป็นพระเอกรองทุกเรื่อง ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นโนราผู้หญิงที่สามารถแสดงบทพระเอกได้ยอดเยี่ยมที่สุดในภาคใต้

ลักษณะการแสดงเรื่องของคณะโนราประดับ - สังวาลย์ ตัวละครสนทนาโต้ตอบด้วยภาษากลาง ยกเว้นตัวตลกใช้ภาษาถิ่นภาคใต้ ให้นักแสดงแต่งกายตามบทบาทในท้องเรื่อง พร้อมกับได้ปรับปรุงโรงโนราให้มีลักษณะคล้ายโรงลิเก มีม่าน หลืบระบาย และมีฉากผ้าเขียนเป็นรูปวิวทิวทัศน์ ท้องพระโรงและอื่น ๆ ประกอบตามท้องเรื่อง ได้แก่ ฉากท้องพระโรง ฉากน้ำตก ฉากอุทยาน และฉากทุ่งนา เป็นต้น ฉากเหล่านี้สามารถนำมาหมุนเวียนใช้ประกอบการแสดงเรื่องได้ทุกเรื่อง

การแสดงโนราแบบแสดงเรื่อง หรือเล่นนิยายได้จัดลำดับการแสดงไว้ดังนี้

1. ตั้งเครื่อง
2. โหมโรง
3. กาศครู
4. ว่าคำพรัดหน้าม่าน
5. ปล่อยนางรำ ออกร่ายวดลีลาท่ารำตามแบบโบราณ โดยจัดเรียงให้ออกมารำทีละคน หรือเป็นกลุ่มเป็นชุดตามความเหมาะสม
6. ออกตัวนายโรงหรือโนราใหญ่ โนราใหญ่ออกร่ายวดลีลาท่ารำ และแสดงความสามารถพิเศษ แล้วเล่นกลอนโต้ตอบกับพราน
7. ออกพราน เกริ่นเนื้อเรื่องที่จะแสดงในลำดับต่อไป
8. การแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง หรืออาจจะแสดงต่อไปจนสว่าง ซึ่งนิยมแสดงให้จบเรื่องในครั้งหนึ่ง

การแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายของคณะโนราประดับ - สังวาลย์ มีชื่อเสียงมากในแถบจังหวัดชุมพร และจังหวัดใกล้เคียง ต่อมาในปี พ.ศ. 2486 คณะโนราประดับ - สังวาลย์ ได้เดินทางมาประชันโรงกับ "คณะโนราเติม" ซึ่งกำลังมีชื่อเสียงมากที่สุดในขณะนั้น แล้วสามารถเอาชนะคณะโนราเติม ได้ด้วยการแสดงเรื่องหรือเล่นนิยาย ทำให้การแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายเป็นที่

ร่ำลือไปทั่วในกลุ่มวงการโนราและคนดู ชื่อเสียงของคณะโนราประดับ - สังวาลย์ได้แพร่ขยายมาสู่แถบจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง และสงขลา และตลอดไปจนถึงจังหวัดชายแดนภาคใต้

โนราหลายคณะได้ศึกษารูปแบบการแสดงเรื่องจากโนราประดับ - สังวาลย์ แล้วนำมาฝึกหัดออกแสดงในเวลาต่อมา เช่น คณะโนราแป้นเครื่องงาม คณะโนราพินพัน (พัทลุง) คณะโนราเติม และโนราคณะอื่น ๆ อีกหลายคณะตามลำดับ การแสดงเรื่องหรือการเล่นนิยายนี้ได้รับความนิยมมากจนกลายเป็นธรรมเนียมการแสดงโนราไปในที่สุด และเรียกการแสดงโนราในลักษณะนี้ว่า "เล่นนิยาย" สืบมาจนถึงปัจจุบัน

เป็นที่สังเกตว่าการแสดงโนราแบบแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายนี้เกิดขึ้นหลังจากเล่นกลอนสดประมาณ 2 ปี ในขณะที่โนราต่าง ๆ นิยมแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายนั้น การเล่นกลอนสดและการรำแบบโบราณก็ยังคงได้รับความนิยมอยู่ เพียงแต่ต่างกันที่การให้ความสำคัญของโนราแต่ละคณะว่าจะเน้นการแสดงโนราในลักษณะใดเป็นพิเศษ โดยจะคำนึงถึงความถนัดของนายโรงเป็นสำคัญ ถ้าคณะใดนายโรงเก่งเรื่องรำก็เน้นการแสดงแบบรำโบราณ ถ้าคณะใดนายโรงเก่งเรื่องเล่นกลอนสดก็จะเน้นการเล่นกลอนสด ถ้าคณะใดนายโรงเก่งทางด้านเล่นนิยายก็เน้นการเล่นนิยาย โนราแต่ละคณะจึงมีชื่อเสียงและมีความสามารถโดดเด่นแตกต่างกันไป เช่น คณะโนราเปลื้องกระดังงา จังหวัดสงขลา เป็นคณะที่เด่นทางด้านกระบวนรำ คณะโนราเติมจังหวัดตรังเด่นทางด้านเล่นกลอนสด และคณะโนราประดับ - สังวาลย์ จังหวัดชุมพรเป็นคณะที่เด่นทางการเล่นนิยายได้ดีที่สุด จนมีกลอนบทหนึ่งกล่าวไว้ว่า

"แลรำต้องแลโนราเปลื้อง
แลเรื่องต้องแลประดับสังวาลย์
แลปฏิภาณต้องแลโนราเติม"[15]

โนราประดับ - สังวาลย์ ได้ริเริ่มพัฒนาการแสดงขึ้น อีกครั้งเมื่อต้นปี พ.ศ. 2500 โดยนำเอาการร้องเพลงลูกทุ่งมาประกอบการเล่นนิยาย โดยคัดเลือกเพลงที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่ใช้แสดง เช่น ใช้เพลงน้ำตาแสงใต้ประกอบการแสดงเรื่องพันท้ายนรสิงห์ ใช้การเต้นฮาวายประกอบการแสดงเรื่องน้ำตาสาวชาวเกาะ แล้วเรียกการแสดงในลักษณะนี้ว่า "เล่นดนตรีประกอบเรื่อง"

ต่อมาโนราประดับ - สังวาลย์ ได้เลิกคณะเมื่อปลายปี พ.ศ. 2500 ได้มีโนราผู้หญิงแห่งจังหวัดกระบี่ คือโนราฉลวย หรือนางฉลวย โรจนเมธากุล อายุ 57 ปี ชาวตำบลปกาสัย

---

[15] สัมภาษณ์ พ่วง บุษรารัตน์ , ข้าราชการบำนาญจังหวัดพัทลุง , 3 ธันวาคม 2540.

อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ หัวหน้าคณะโนราฉลวยประดิษฐ์ศิลป์ ได้พัฒนาการเล่นนิยายจนมีความโดดเด่น ประสบความสำเร็จในอาชีพอย่างสูงสุด มีชื่อเสียงสืบต่อจากโนรารุ่นพี่อย่างโนราประดับ - สังวาลย์ โนราฉลวย[16] ได้เล่าความเป็นมาในการฝึกหัดโนรา และการพัฒนาการเล่นนิยาย สรุปได้ว่า โนราฉลวยได้ฝึกร่ำโนรามาตั้งแต่อายุ 7 ปี กับโนราคล้ำ แล้วได้ฝึกหัดเพิ่มเติมกับลุง ชื่อโนรากราย จนสามารถร่ำได้ดี ได้ออกร่ำและรับบทเป็นตัวเอกฝ่ายหญิงในการเล่นนิยายอยู่กับคณะโนรากราย จนกระทั่งอายุ 17 ปี ได้แยกออกมาตั้งคณะของตัวเองขึ้น โดยใช้ชื่อว่า "คณะโนราฉลวยประดิษฐ์ศิลป์" แล้วได้ฝึกหัดเด็ก ๆ ในหมู่บ้านมาเป็นนักแสดงประจำคณะประมาณ 17 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงเกือบทั้งสิ้น แล้วได้พัฒนาการเล่นนิยายขึ้น โดยมีโนราปรีชา (หัวหน้าคณะโนราปรีชาอำนวยศิลป์ ในปัจจุบัน) เป็นพระเอกประจำคณะ โนราฉลวยแสดงเป็นนางเอก และยังมีนักแสดงที่เด่น ๆ อยู่ในคณะหลายคน เช่น โนราหนูแขม (มีความสามารถทั้งร่ำ ร้อง และแสดงเรื่องได้ทุกบทบาท) โนราอำนวย (ต่อมาได้แต่งงานกับโนราปรีชา แยกไปตั้งคณะโนราปรีชาอำนวยศิลป์) โนราอัจฉรา โนราลัดดา และโนราสุพัตรา ซึ่งล้วนเป็นนักแสดงที่รับบทเป็นนางเอกประจำคณะ โนราฉลวยได้พัฒนาการแสดงจนมีความพร้อมสมบูรณ์ที่สุดในปี พ.ศ. 2508 มีสมาชิกในคณะประมาณ 30 คน มีอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวกในการแสดงพร้อมมูล นักแสดงส่วนใหญ่มีความชำนาญ จัดเจนเวที รู้บทบาท และสามารถแสดงได้ดี ชื่อเสียงของโนราฉลวยโด่งดังมาก ออกเดินโรงไปทั่วภาคใต้ ได้แข่งประชันโรงกับโนราที่มีชื่อเสียงโด่งดังแทบทุกคณะ เช่น คณะโนราเติม คณะโนราพินพัน คณะโนราเพื่อง คณะโนราประเสริฐ โสภณศิลป์ คณะโนราเฉลิมทองแฉล้ม คณะโนราศรีเวียง เป็นต้น และได้แข่งประชันกับหนังตะลุงด้วยหลายครั้ง เช่น หนังปรีชาลงวนศิลป์ หนังพร้อมน้อย และหนังเคล้าน้อย โดยเฉพาะหนังเคล้าน้อย ประชันกันบ่อย จนสนิทสนมและได้แต่งงานกันในที่สุด

เรื่องที่นำมาเล่นนิยาย โนราฉลวยจะเป็นผู้คิดเค้าโครงเรื่อง โดยคัดเลือกมาจากนิยาย นำมาดัดแปลงพร้อมตั้งชื่อเรื่องใหม่ เช่น เรื่อง "ขุนนา" ดัดแปลงมาจาก "หนามยอกเอาหนามบ่ง" (ของไม้เมืองเดิม) บางเรื่องนำมาจากนวนิยายหลาย ๆ เรื่องมาประสมกัน ส่วนใหญ่เป็นงานเขียนของชูวงศ์ ฉายะจินดา จุลดา ภักดีภูมินทร์ ป.อินทรปาลิต และไม้เมืองเดิม เรื่องที่สร้างชื่อเสียงให้กับโนราฉลวยมากที่สุด คือ เรื่องเพลิงรักทุ่งผยอม ยอดกำพร้า บึงบัวโรย กระท่อมวิปโยค สายธารรัก และนางฟ้าจำแลง เป็นต้น เมื่อได้เรื่องที่จะแสดงแล้วโนราฉลวย

---

[16] สัมภาษณ์ ฉลวย โรจนเมธากุล, โนราฉลวย จังหวัดกระบี่ , 10 ธันวาคม 2541.

จะจัดนักแสดงที่รับบทเป็นพระเอก นางเอกและตัวสำคัญไว้ล่วงหน้า ส่วนตัวประกอบอื่น ๆ จะจัดวางกันขณะที่ทำการแสดงในครั้งนั้น ๆ

ต่อมาโนราฉลวยได้ริเริ่มพัฒนาการแสดงเรื่องขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2522 โดยเน้นความสำคัญในการสร้างฉากประกอบการแสดงให้สมจริงมากที่สุด มีการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่สะดวกในการจัดเก็บ และติดตั้งเป็นฉากประกอบให้สมจริง และรวดเร็ว เช่น มีการสร้างฉากกระท่อมที่สามารถเดินเข้าออกได้จริง ๆ การทำสระน้ำจำลอง เมื่อถึงฉากกระโดดน้ำจะมีน้ำกระเซ็นขึ้นมาจริง ๆ นอกจากนี้ยังนำเอาเทคนิคกลไกต่าง ๆ มาใช้ประกอบในการสร้างฉากด้วย เช่น ฉากหมุน ฉากเลื่อน สำหรับใช้ในฉากรี่ม้า รับรถ วิ่ง เหาะ และฉากฝนตก ไฟไหม้ พายุ ซึ่งสามารถทำได้เหมือนจริงทั้งสิ้น

การสร้างฉากประกอบการเล่นนิยาย ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของคณะโนราฉลวยประดิษฐ์ศิลป์ ที่โนราหลายคณะนำไปเป็นแบบอย่าง

หลังจากโนราฉลวยเลิกคณะไปในปี พ.ศ. 2534 การแสดงโนราแบบเล่นนิยายยังคงดำเนินสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่ไม่มีโนราคณะใดสามารถพัฒนาการเล่นนิยาย ได้โดดเด่นและประสบความสำเร็จเท่ากับคณะโนราประดับ - สังวาลย์ และคณะโนราฉลวยประดิษฐ์ศิลป์ อีก

กล่าวโดยสรุป การแสดงเรื่องหรือเล่นนิยาย เป็นการแสดงแนวใหม่ที่ได้รับแบบอย่างมาจากลิเก ได้พัฒนาและมีชื่อเสียงขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2484 เป็นต้นมา ภายใต้การริเริ่มของโนราประดับ - สังวาลย์ โนราผู้หญิงแห่งจังหวัดชุมพร ทั้งสองมีชื่อเสียงในระยะเวลาใกล้เคียงกันกับโนราหนูวิน - หนูวาด เพียงแต่อยู่กันคนละพื้นที่ ขณะที่โนราหนูวิน - หนูวาด โด่งดังมีชื่อเสียงในแถบจังหวัดที่เป็นแหล่งชุมนุมของโนรา ส่วนโนราประดับ - สังวาลย์โด่งดังมีชื่อเสียงในแถบจังหวัดชุมพร ภูเก็ต พังงา ระนอง กระบี่ ทำให้ชื่อของโนราประดับ - สังวาลย์ ไม่เป็นที่รู้จักกันในกลุ่มของโนราด้วยกัน ต่อมาภายหลังเมื่อได้เดินทางมาแสดงในแถบจังหวัดที่เป็นแหล่งชุมนุมของโนรา และได้ประชันโรงกับโนราที่มีชื่อเสียงในแถบนี้ จึงทำให้มีชื่อเสียงขึ้นมากลายเป็นโนราผู้หญิงอีกคณะหนึ่งที่มีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นมาเคียงคู่กับโนราหนูวิน - หนูวาด ซึ่งมีชื่อเสียงในแถบนี้มาก่อนประมาณ 2 ปี

การปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงโนราในยุคนี้มีหลายประการด้วยกัน คือ

1. ริเริ่มให้มีร่ำเป็นหมู่ เป็นชุดคราวละหลาย ๆ คน แต่เดิมการร่ำโนราใช้นางร่ำออกร่ำทีละคน หรือสองคน เมื่อได้พัฒนาให้มีการออกร่ำพร้อมกันคราวละหลาย ๆ คนก็กลายเป็นชุดเด่นสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับคณะ ซึ่งมีโนราหลายคณะที่ประสบความสำเร็จกับการพัฒนา

ดังกล่าว เช่น โนราหนึก 12 สาวนครศรีฯ โนราหนูปิ่น 7 สาว โนรา 8 สาวฉวาง โนราแปลก (สองหิ้ง) สองเสือสี่สาว โนราประดับ - สังวาลย์ สี่สาวหลังสวน เป็นต้น

ภาพการแสดงโนราแบบรำหมู่ของคณะโนราไสวน้อยดาวรุ่ง

(ที่มาของภาพ อรวรรณ สันโลหะ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ถ่ายเมื่อ 4 ตุลาคม 2539)

2. ริเริ่มให้โนราแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายแทนการเล่นจับบทออกพราน การแสดงเรื่องได้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 เป็นต้นมา โนราคณะต่าง ๆ ได้พัฒนาการเล่นนิยายกันอย่างแพร่หลาย จนในที่สุดการเล่นนิยายได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงโนรา ที่ยึดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

3. มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโรงโนราตามแบบอย่างโรงลิเก มีม่าน หลืบ ระบาย และมีฉากผ้าเขียนเป็นภาพทิวทัศน์บ้าง ท้องพระโรงบ้าง และฉากอื่นที่หมุนเวียนสับเปลี่ยนไปตามท้องเรื่อง โรงโนราในยุคนี้มีลักษณะคล้ายกับโรงลิเก

4. ริเริ่มนำเอาการเล่นวงดนตรีและร้องเพลงลูกทุ่งมาประกอบการแสดงเรื่อง เรียกว่า "เล่นดนตรีประกอบเรื่อง"

การแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายนี้ มีความรุ่งเรืองมากที่สุดในยุคของโนราประดับ - สังวาลย์ และโนราฉลวยประดิษฐ์ศิลป์ ในปัจจุบันการแสดงเรื่องถูกลดความสำคัญไปมาก บางคณะได้ละทิ้งการแสดงเรื่องไปโดยสิ้นเชิง บางคณะตัดทอนเวลาที่ใช้แสดงเรื่องให้สั้นลง โดยไม่มีโนราคณะใดหันมาพัฒนาการแสดงเรื่องกันอย่างจริงจัง ทำให้การแสดงเรื่องตกต่ำมีปรากฏให้เห็นน้อยมาก

2.4 กลุ่มโนราผู้หญิงกับการแสดงโนราแบบสมัยใหม่

ในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2510 เป็นช่วงที่วงดนตรีลูกทุ่งได้แพร่หลายมาสู่ภาคใต้ ชาวบ้านนิยมฟังและร้องเพลงลูกทุ่งกันอย่างแพร่หลาย มีนักร้องเพลงลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงขณะนั้น ได้แก่ สุรพล สมบัติเจริญ ทูล ทองใจ ก้าน แก้วสุพรรณ ในเวลาเดียวกันนี้มีคณะรำวง อันเป็นอาชีพอย่างหนึ่งที่ให้เด็กสาวแต่งชุดวับ ๆ แวม ๆ อวดรูปร่างออกมาเต้นประกอบเพลงลูกทุ่งที่กำลังโด่งดัง แล้วชักชวนให้ผู้ชายซื้อบัตรขึ้นมาเต้นคู่กับนางรำเป็นรอบ ๆ คณะรำวงนี้ได้รับความนิยมมาก เพราะได้ดูเด็กสาวใส่ชุดอวดสัดส่วนวับ ๆ แวม ๆ ออกมาเต้นด้วยลีลาเร้าใจ สร้างความครึกครื้นอยู่ตลอดเวลา

ด้วยกระแสความนิยมวงดนตรีลูกทุ่ง และคณะรำวงนี้มีผลกระทบต่อการแสดงโนราเป็นอย่างยิ่ง โนราเริ่มมีคนดูน้อยลง รายได้และงานแสดงที่เคยมีมากได้ลดน้อยลง ด้วยสาเหตุนี้ทำให้กลุ่มโนราต้องคิดหาวิธีการดึงเอากลุ่มคนดูกลับคืนมา และรักษาความนิยมโนราไว้ให้นานที่สุด

โนราประดับ - สังวาลย์ คือโนราคณะแรกที่ริเริ่มพัฒนาปรับปรุงการแสดง โดยเริ่มนำเอาการร้องเพลงลูกทุ่งตามสมัยนิยม มาร้องแทรกในขณะแสดงโนรา โดยจัดให้โนราที่มีน้ำเสียงดีออกมาร้องเพลงลูกทุ่งที่กำลังโด่งดัง แล้วให้นักดนตรีตีกลอง ทับ ฉิ่ง หรือปรบมือให้จังหวะอย่างง่าย ๆ เป็นการแสดงในลักษณะร้องเล่นด้วยอารมณ์สนุกสนาน ที่ต้องการสร้างบรรยากาศให้คนดูเกิดความรู้สึกสนุกสนาน ไม่เบื่อหน่ายขณะดูโนราแสดงเป็นเวลานาน เป็นการแสดงที่มีขึ้นเป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น มิได้กระทำกันอย่างจริงจัง แต่เมื่อเห็นว่าคนดูให้ความสนใจการร้องเพลงมากขึ้น ก็ได้ขยายเวลาการร้องเพลงมากขึ้นตามคำเรียกร้องของคนดู พร้อมกับคิดนำเอาการร้องเพลงมาแสดงร่วมกับการแสดงเรื่องให้เป็นเรื่องเป็นราว โดยคัดเลือกเพลงที่มีเนื้อหาสอดคล้อง

กับเนื้อเรื่องที่นำมาแสดง พร้อมกับจัดหาเครื่องดนตรีสากลบางชิ้นมาบรรเลงประกอบการร้องเพลงลูกทุ่ง เช่น แอ็คคอเดี้ยน ไวโอลิน ทัมมะลิน ขลุ่ย ระนาด การร้องเพลงเล่นดนตรีในช่วงนี้เป็นการแสดงที่นำมาเป็นส่วนเสริมในการเล่นนิยายเท่านั้น เรียกว่า "เล่นดนตรีประกอบเรื่อง" ได้เริ่มพัฒนามาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา

การริเริ่มดังกล่าวในขั้นต้นมีโนราบางกลุ่มไม่เห็นด้วย เห็นว่าเป็นการทำลายศิลปะการรำโนรามากกว่าการสร้างสรรค์ ดังปรากฏอยู่ในคำกลอนบทหนึ่งของโนราเติม ที่กล่าวถึงการแสดงของโนราประดับ - สังวาลย์ ว่า

"ตอนหัวรุ่งคนเค้าไหลไปเป็นสาย
สร้อยประดับสังวาลย์ลืมการอาย
นางแต่งกายระบำโป๊ เต้นโชว์คน"[17]

ถึงแม้ว่าจะมีคนบางกลุ่มไม่เห็นด้วย แต่ก็มีคนอีกกลุ่มที่ให้ความสนใจ นิยมชมชอบการแสดงโนราในลักษณะดังกล่าวมาก กระแสความนิยมการแสดงโนราในลักษณะนี้ได้ขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ โนราหลายคณะหันมาเล่นดนตรี ร้องเพลงลูกทุ่งกันพร้อมกับได้ขยายเวลาการเล่นดนตรีให้มากขึ้น ได้ปรับปรุงช่วงเล่นดนตรีให้มีความสมบูรณ์เหมือนกับวงดนตรีลูกทุ่ง มีการสั่งซื้อเครื่องดนตรีมาไว้ครบชุด พร้อมว่าจ้างนักดนตรี นักร้องมาประจำคณะ ฝึกหัดนางรำที่มีอายุตั้งแต่ 12 - 25 ปี ให้เต้นประกอบเพลงเหมือนกับหางเครื่องวงดนตรีเพลงลูกทุ่ง แล้วแยกเอาการเล่นดนตรีร้องเพลงลูกทุ่งนี้ออกมาแสดงเป็นสัดส่วน โดยไม่นำมาแสดงแทรกอยู่ในการแสดงเรื่องอีก การเล่นวงดนตรีและร้องเพลงลูกทุ่งแสดงหลังจากเสร็จสิ้นการแสดงโนราแบบโบราณ โดยเริ่มตั้งแต่เที่ยงคืนไปจนถึง 02.00 น. หรือไปจนสว่างตามแต่โอกาส เรียกการแสดงโนราในลักษณะนี้ว่า "การแสดงโนราแบบสมัยใหม่"

การแสดงโนราแบบสมัยใหม่ มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ต่อมาคณะโนราเติม และโนราพินพัน (พัทลุง) ได้พัฒนาปรับปรุงขึ้นมาตามแบบอย่างวงดนตรีลูกทุ่ง แล้วได้ขยายไปสู่โนราคณะต่าง ๆ มีการแข่งขันกันลงทุนซื้อระบบแสงเสียงที่ทันสมัย หานักร้องนักแสดงมาร่วมคณะให้มากขึ้น มีการจ้างนักดนตรี นักร้อง นักเต้นที่มีฝีมือดีมาอยู่ประจำคณะ มีครูฝึกสอนท่าเต้นให้กับนางรำในคณะ พร้อมกับให้ดูแลชุดแต่งกายของนักเต้นหางเครื่องให้มีความหลากหลายแปลกใหม่ การแสดงโนราแบบสมัยใหม่นี้ต้องใช้เงินทุนสูงในการพัฒนาการแสดง หัวหน้าคณะ

---

[17] สัมภาษณ์ สังวาลย์ เทียมตรี , โนราสังวาลย์ จังหวัดระนอง , 17 ธันวาคม 2541.

จึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการบริหารเชิงธุรกิจในการติดต่อรับงานแสดง ต้องเป็นคนคล่องแคล่ว กว้างขวาง มีพรรคพวกมาก และต้องมีเงินทุนสูงด้วยจึงจะทำให้คณะประสบความสำเร็จได้

คณะโนราที่ประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงกับการแสดงแบบสมัยใหม่ ได้แก่ คณะโนราบำรุงศิลป์ คณะโนราปรีชาอำนวยศิลป์ คณะโนราเฉลิมทองแฉล้ม คณะโนราคลื่นน้อย คณะโนราเสน่ห์น้อยดาวรุ่ง คณะโนราหนูเชียนเสียงทอง คณะโนราศรีเวียงนครศิลป์ คณะโนราสมพงษ์น้อยดาวรุ่ง คณะโนราวิเชียรศรชัย คณะโนราสายทิพย์เสน่ห์ศิลป์ คณะโนราอบอวลประพันธ์ศิลป์ เป็นต้น โนราผู้หญิงที่มีความสามารถโดดเด่นในการบริหารคณะ และพัฒนาการแสดงแบบสมัยใหม่จนประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงโด่งดัง คือ โนราสายทิพย์ และโนราอ้อมจิตร ทั้งสองเป็นโนราสายจังหวัดพัทลุง ซึ่งมีประวัติการฝึกหัด และการพัฒนาการแสดงที่แตกต่างกันออกไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

โนราสายทิพย์ หรือนางสายทิพย์ เครือแก้ว[18] หัวหน้าคณะโนราสายทิพย์เสน่ห์ศิลป์ อยู่บ้านเลขที่ 211 หมู่ 5 ตำบลโคกทราย อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันอายุ 31 ปี ได้เล่าประวัติการฝึกร่ำโนรา และการพัฒนาการแสดงโนราแบบสมัยใหม่ สรุปได้ว่า ได้เริ่มฝึกร่ำโนรามาตั้งแต่อายุ 7 ปี และมีคณะเป็นของตนเองเมื่ออายุ 10 ปี โดยใช้ชื่อคณะ "คณะโนราสายทิพย์สายัญเสน่ห์ศิลป์" มีโนราสายัญเป็นผู้ควบคุมคณะ ยึดการแสดงแบบโบราณ ต่อมาในขณะที่โนราสายทิพย์ ศึกษาชั้นประกาศนียบัตรชั้นสูง (ป.กศ สูง) วิชาเอกนาฏศิลป์ ที่วิทยาลัยครูสงขลา ได้แยกมาตั้งคณะขึ้นใหม่ ใช้ชื่อ "คณะโนราสายทิพย์เสน่ห์ศิลป์" โดยเข้าควบคุมดูแลคณะด้วยตัวเอง พร้อมกับปรับเปลี่ยนการแสดงโนราให้แสดงแบบสมัยใหม่โดยมีสามีคือนายเดชา เครือแก้ว เป็นผู้ควบคุมดูแลวงดนตรี ส่วนโนราสายทิพย์เองเป็นนายโรง ออกร่ำช่วงแสดงแบบโบราณ และเป็นนักร้องช่วงเล่นวงดนตรีลูกทุ่ง โนราสายทิพย์ได้นำเอาประสบการณ์การแสดงจากวิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช และวิทยาลัยครูสงขลาในขณะที่ศึกษาอยู่นั้น มาปรับปรุงประยุกต์ใช้กับการแสดงของคณะให้มีความสวยงามแปลกใหม่ แตกต่างไปจากการแสดงของโนราคณะอื่นจนประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงขึ้นมาอย่างรวดเร็ว ได้รับรางวัลในการประกวดแข่งขันโนราหลายครั้ง เช่น ได้รับรางวัลรองชนะเลิศในการแข่งขันมหกรรมชิงแชมป์มโนห์ราภาคใต้ในปี พ.ศ 2527 และได้รับรางวัลชนะเลิศในปี พ.ศ. 2528 ตามลำดับ โนราสายทิพย์ประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดในช่วงปี พ.ศ. 2527 ถึง พ.ศ. 2539 ก็เลิกคณะพลิกผันชีวิตไปประกอบอาชีพค้าขาย ปัจจุบันโนรา

---

[18] สัมภาษณ์ สายทิพย์ เครือแก้ว, โนราสายทิพย์ จังหวัดพัทลุง , 5 ธันวาคม 2540.

ลายทิพย์ยังไม่ละทิ้งการรำโนรา ยังคงรำโนราโรงครูอยู่ทุกปี และออกแสดงบ้างในบางโอกาสที่ได้รับเชิญมา

โนราอ้อมจิตร หรือนางอ้อมจิตร สงแดน[19] หัวหน้าคณะโนราอ้อมจิตรเจริญศิลป์ อยู่บ้านเลขที่ 87 หมู่ 2 ตำบลกงหรา อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง ปัจจุบันอายุ 52 ปี ได้เล่าประวัติการฝึกรำโนรา และการพัฒนาการแสดงโนราแบบสมัยใหม่ สรุปได้ว่า ได้เริ่มฝึกรำโนราตั้งแต่อายุ 6 ปี โดยฝึกกับโนราคล้อย และได้ไปฝากตัวฝึกรำเพิ่มเติมกับโนราหลายคณะ เช่น โนราคล้อย โนราเติม โนราแป้นเครื่องงาม โนราอ้อมจิตรมีพรสวรรค์ทางด้านร้องกลอน และมีไหวพริบปฏิภาณดี มีน้ำเสียงในการร้องกลอนได้อย่างดีเยี่ยม ทำให้มีชื่อเสียงโดดเด่นกับการเล่นกลอนสด เคยได้รับเชิญให้ไปร้องกลอนโนรา ออกรายการวิทยุของจังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ. 2520 ในหัวข้อเตือนนักศึกษา จนมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วภาคใต้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2533 โนราอ้อมจิตรได้ตั้งคณะขึ้น โดยใช้ชื่อว่า "คณะโนราอ้อมจิตรเจริญศิลป์" ยึดลักษณะรูปแบบการแสดงแบบสมัยใหม่ ได้ดำเนินการบริหารคณะจนประสบผลสำเร็จมีชื่อเสียงขึ้นมาภายในระยะเวลาไม่กี่เดือนหลังจากตั้งคณะ โดยได้รับรางวัลชนะเลิศจากการแข่งขันมหกรรมชิงแชมป์มโนห์ราภาคใต้ ในปี พ.ศ. 2523 , พ.ศ. 2534 และ พ.ศ. 2538 ปัจจุบันเป็นคณะโนราที่มีวงดนตรีลูกทุ่งโดดเด่นที่สุดคณะหนึ่ง มีความพร้อมทางด้านระบบเครื่องเสียง และเครื่องอำนวยความสะดวก มีนักแสดงร่วมคณะมากที่สุดคณะหนึ่งของภาคใต้ มีงานแสดงติดต่อกันตลอดทั้งปี

การปรับเปลี่ยนการแสดงโนรามาแสดงแบบสมัยใหม่นี้มีผลกระทบต่อลักษณะรูปแบบการแสดงโนราแบบเดิมมาก มีธรรมเนียมการแสดงโนราหลายอย่าง ถูกปรับเปลี่ยนไปตามกระแส ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. **ลักษณะการแสดง** การแสดงโนราแบบสมัยใหม่ ได้จัดแบ่งการแสดงออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 แสดงโนราแบบโบราณ ช่วงที่ 2 เล่นวงดนตรีลูกทุ่งและเต้นหางเครื่อง โดยมีรายละเอียดของการแสดงในแต่ละช่วงดังนี้

ช่วงที่ 1 แสดงโนราแบบโบราณ เริ่มแสดงตั้งแต่ 20.00 - 24.00 น. มีลำดับการแสดงดังนี้

1. โหมโรง
2. กาศครู

---

[19] สัมภาษณ์ อ้อมจิตร สงแดน , โนราอ้อมจิตร จังหวัดพัทลุง , 7 ธันวาคม 2540.

3. ปล่อยนางรำ เน้นการรำเป็นชุดสั้น ๆ เช่น รำแม่บท บทครูสอน บทสอนรำ บทประถม บทสีโต ผัดหน้า โดยจัดให้นางรำออกรำพร้อมกันครั้งละหลาย ๆ คน แสดงครั้งละ 1 - 2 ชุดเท่านั้น

4. โนราใหญ่ออกรำและได้กลอนกับนายพราน

5. แสดงเรื่อง แสดงเพียง 1 - 2 ฉาก โดยใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง

การแสดงในช่วงที่ 1 นี้ มียืดหยุ่นได้ตามความต้องการของเจ้าภาพ ถ้าหากต้องการดูการเล่นดนตรี และเต้นหางเครื่องมาก ๆ โนราก็จะตัดการแสดงช่วงที่ 1 ให้สั้นเข้าเหลือเพียงโหมโรง กาศครู และให้นางรำออกรำ 1 - 2 ชุด เป็นสิ้นสุดก ารแสดงในช่วงที่ 1 แล้วต่อด้วยเล่นวงดนตรีลูกทุ่งไปจนจบการแสดง

ช่วงที่ 2 เล่นวงดนตรีลูกทุ่ง และเต้นหางเครื่อง เป็นการแสดงที่ต่อเนื่องจากช่วงที่ 1 เริ่มตั้งแต่เวลา 24.00 - 02.00 น. ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง บางโอกาสอาจแสดงมากกว่า 2 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าภาพ

การแสดงโนราแบบสมัยใหม่ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นลักษณะการเล่นวงดนตรีลูกทุ่งเกือบทั้งหมด เพียงแต่ยังใช้ชื่อคณะเป็นโนราอยู่เท่านั้น การแสดงบางคณะไม่มีการรำโนราเลย มีเฉพาะวงดนตรีลูกทุ่งล้วน ๆ

2. โรงโนรา มีการปลูกสร้างโรงโนราขึ้นใหม่ ตามแบบอย่างเวทีของวงดนตรีลูกทุ่ง คือ สร้างเป็นเวทียกพื้น สูงประมาณ 1.5 - 2 เมตร มีความกว้างประมาณ 7 เมตร ยาวประมาณ 15 เมตร ด้านหน้าเปิดโล่งทั้ง 3 ด้าน ไม่มีหลังคา ฉากหลังปิดป้ายชื่อคณะ และชื่อวงดนตรี พื้นที่บนเวทีแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนครึ่งหน้าของเวทีใช้สำหรับการแสดง ส่วนครึ่งหลังของเวทีจะยกระดับให้สูงขึ้นจากส่วนหน้าสำหรับวางเครื่องดนตรีและนักดนตรี ส่วนพื้นที่ด้านหลังเวทีเป็นที่สำหรับเปลี่ยนเสื้อผ้าและเป็นที่พักผ่อนของนักแสดง ดังภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพโรงโนราแบบสมัยใหม่ของคณะโนราเสน่ห์น้อยดาวรุ่ง

(ที่มาของภาพ อรวรรณ สันโดษ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ถ่ายเมื่อ 1 ตุลาคม 3939)

3. **นักแสดง** การแสดงโนราแบบสมัยใหม่นี้ใช้ผู้แสดงจำนวนมาก แต่ละคณะมีสมาชิกประมาณ 30 - 50 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มนักดนตรี ผู้ควบคุมแสงเสียง และขนย้ายสิ่งของ ประมาณ 15 - 20 คน ซึ่งเป็นผู้ชายทั้งหมด และกลุ่มนักแสดงประกอบด้วยนางรำ พรานนักร้อง และหางเครื่องประมาณ 20 - 30 คน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุตั้งแต่ 15 - 25 ปี ทุกคนสามารถรำโนราได้เป็นพื้นฐาน และมีความสามารถ เช่น ร้องเพลงหรือเต้นหางเครื่องประกอบด้วย ปัจจุบันกลุ่มนักแสดงได้รวมถึงกลุ่มเด็กสาวที่เป็นนักเต้นหางเครื่องที่ไม่ได้เป็นโนรา และไม่เคยฝึกรำโนรามาก่อน เพราะคณะโนรามีความต้องการนักร้อง นักเต้นมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ทำให้นักแสดงหรือโนราหญิงรุ่นใหม่ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว แต่กลับมีทักษะความสามารถในการรำโนราแบบโบราณลดน้อยลง ต่างหันไปให้ความสำคัญกับการเต้นหางเครื่องและร้องเพลงมากกว่าที่จะฝึกหัดรำโนรา ทำให้ศิลปะการรำโนราหลายอย่างถูกละเลย จนใกล้จะสูญหายไปกับคนรุ่นเก่าโดยไม่มีผู้สืบทอด ส่วนหมอกบโรงซึ่งเคยมีบทบาทสำคัญในคณะโนราก็ค่อย ๆ หายไปจากคณะโนราเพราะความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และพิธีกรรมต่าง ๆ เริ่มหมดไปจากการแสดงโนรา พวกตาเสือโนราที่เคยติดตามคณะโนราไปด้วยความรักใคร่เสน่หาในตัวหัวจุกโนรา ก็ไม่มีเหลือปรากฏให้เห็นอีกในปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในคณะไม่เป็นลักษณะระบบเครือญาติอีกต่อไป เปลี่ยนมาเป็นความสัมพันธ์ของนายจ้างและลูกจ้าง นายโรงหรือหัวหน้าคณะเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้จัดการคณะเป็นนายจ้างที่ติดต่อรับงานแสดง และบริหารงานในคณะ

4. เครื่องแต่งกาย การแต่งกายของโนรายุคนี้ถือว่าครบสมบูรณ์ตามแบบเครื่องต้นของโนรา โนราใหญ่จะแต่งกายด้วยชุดเครื่องต้นชุดใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องแต่งกายทั้งหมด 13 ชิ้น ดังนี้

4.1 เทริด

4.2 เครื่องลูกปัด ประกอบด้วย

4.2.1 ป่า 2 ชิ้น

4.2.2 ปิ้งคอ 2 ชิ้น

4.2.3 พานอก 1 ชิ้น

4.2.4 สายคอ

4.2.5 สังวาล

4.3 ผ้านุ่ง

4.4 สนับเพลา

4.5 หน้าผ้า

4.6 ผ้าห้อย

4.7 กำไล

4.8 เล็บ

4.9 ปีกหรือขาวบ้านเรียกว่าหาง หรือหางหงส์

4.10 ทับทรวง

4.11 ปีกนกแอ่น โดยผูกติดอยู่กับสายสังวาล

4.12 กำไลต้นแขน และกำไลปลายแขน

4.13 เข็มขัดพร้อมหัวเข็มขัด

ส่วนนางรำแต่งกายด้วยชุดเครื่องต้นชุดเล็ก ซึ่งตัดเครื่องประดับบางชิ้นของชุดเครื่องต้นชุดใหญ่ออกไป ได้แก่ ทับทรวง , ปีกนกแอ่นสังวาล , กำไล, ต้นแขน , กำไลปลายแขน , เข็มขัดและหัวเข็มขัด

ลวดลายและสีสันของชุดเครื่องต้นมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้เพราะสามารถจัดหาซื้อลูกปัดสำหรับทำชุดได้ง่ายกว่าเมื่อในอดีต ประกอบกับในปัจจุบันมีการทำชุดเครื่องต้นโนราอย่างแพร่หลาย ชุดเครื่องต้นนี้จึงไม่ขาดแคลนเหมือนเมื่อในอดีต คณะโนราที่แสดงแบบสมัยใหม่ หัวหน้าคณะจะรับผิดชอบจัดหาชุดเครื่องต้นชุดเล็กมาไว้ให้นักแสดงครบทุกคนตามจำนวนที่แสดง ส่วนชุดเครื่องต้นชุดใหญ่โนราจะจัดหาไว้เป็นของส่วนตัว นอกจากนี้คณะโนราต้องจัด

เตรียมชุดหางเครื่อง และชุดนักร้องไว้ด้วย ซึ่งหัวหน้าคณะโนราจะให้ความสำคัญกับการสร้างชุดหางเครื่องมาก มีการออกแบบชุดให้มีความแปลกใหม่ ทั้งรูปแบบและสีสัน ให้คนดูเกิดความตื่นตาตื่นใจ ดังภาพ

ภาพการแสดงโนราแบบสมัยใหม่ของคณะโนราสมพงษ์น้อยดาวรุ่ง
ที่นักแสดงแต่งกายด้วยชุดหางเครื่องเหมือนวงดนตรีลูกทุ่งโดยทั่วไป

(ที่มาของภาพ อรวรรณ สันโดษ จังหวัดสงขลา ถ่ายเมื่อ 25 ตุลาคม 2539)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กล่าวโดยสรุป การแสดงโนราแบบสมัยใหม่ เกิดจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงไปตามกระแสความนิยมวงดนตรีลูกทุ่งในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2510 โนราต้องปรับปรุงพัฒนาการแสดงขึ้นใหม่แข่งขันกับวงดนตรีลูกทุ่งที่กำลังได้รับความนิยมอยู่ในขณะนั้น ในขั้นต้นได้นำเอาเพลงลูกทุ่งที่กำลังได้รับความนิยมมาให้โนราร้องกันแล่นสนุก ๆ เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้น และปลุกเร้าความสนใจของคนดู เมื่อเห็นว่าการกระทำดังกล่าวได้รับการตอบรับที่ดี คนดูเรียกร้องที่จะดูการร้องเพลงกันมากขึ้น จึงคิดพัฒนาการแสดงให้เป็นวงดนตรีลูกทุ่งโดยสมบูรณ์ ได้จัดหาเครื่องดนตรี นักดนตรีพร้อมกับฝึกให้กลุ่มนางรำที่เป็นวัยรุ่นเต้นเป็นหางเ.เรื่องใส่ชุดหางเครื่องแบบโป๊ ๆ วับ ๆ แวม ๆ อวดรูปร่างเช่นเดียวกับวงดนตรีลูกทุ่ง พร้อมกับปรับเปลี่ยนธรรมเนียมการแสดงขึ้นใหม่หลายประการ เช่น ลักษณะวิธีการแสดง การแต่งกาย และโรงโนราเพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบการแสดงที่เปลี่ยนไป การจัดการแสดงโนราแบบสมัยใหม่ได้จัดลำดับการแสดงออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 เริ่มตั้งแต่ 20.00 น. ไปจนถึง 24.00 น. เป็นการแสดงโนราแบบโบราณ ช่วงที่ 2 แสดงต่อจากช่วงที่ 1ไปจนถึง 02.00 น. หรือถึงเช้าเป็นการแสดงวงดนตรีลูกทุ่ง ระยะเวลาที่ใช้แสดงในแต่ละช่วงสามารถยืดหยุ่นได้ตามความต้องการของเจ้าภาพ

ในปัจจุบันการแสดงโนราแบบสมัยใหม่นิยมจัดหามาแสดงในงานเอลิมฉลองหรืองานประเพณีประจำปีต่าง ๆ ที่มีผู้รับเหมาจัดงานในเชิงธุรกิจค้ากำไรจากคนที่เข้ามาเที่ยวในงาน

กลุ่มโนราผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียงกับการพัฒนาการแสดงโนราแบบสมัยใหม่ คือ โนราสายทิพย์ และโนราอ้อมจิตร ทั้งสองเป็นโนราที่มีประสบการณ์ความชำนาญในการแสดงโนราแบบโบราณมาก่อนหลายปี แล้วตั้งคณะของตัวเองขึ้นพร้อมกับปรับปรุงพัฒนาการแสดงมาแสดงเป็นแบบสมัยใหม่ ตามกระแสความนิยมของสังคม โนราสายทิพย์และโนราอ้อมจิตร เป็นโนราผู้หญิงที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการจัดการแสดงและสามารถบริหารงานได้อย่างดีเยี่ยม ทำให้คณะประสบความสำเร็จมีชื่อเสียง เป็นที่ชื่นชอบสืบมา ปัจจุบันมีคณะโนราผู้หญิงหลายคณะที่ยึดรูปแบบการแสดงแบบสมัยใหม่ เช่น คณะโนราฉลองน้อย ดาวรุ่ง คณะโนราภรทิพย์ - มณฑาศิลป์ คณะโนราหนูเขียน เสียงทอง เป็นต้น

2.5 กลุ่มโนราผู้หญิงกับกระแสอนุรักษ์ฟื้นฟูการแสดงโนราแบบโบราณ

นับตั้งแต่โนรารับเอาการแสดงวงดนตรีลูกทุ่งเข้ามาแสดงร่วมกับการร่ำโนรา จนกลายเป็นการแสดงรูปแบบใหม่ ทำให้การแสดงโนราแบบโบราณถูกละเลย ต้องประสบกับความซบเซา ตกต่ำลงเรื่อย ๆ คนรุ่นใหม่ไม่มีใครสนใจคิดจะฝึกหัด และสืบทอดศิลปะการร่ำโนราแบบโบราณไว้อย่างจริงจัง ส่วนบรรดากลุ่มโนรารุ่นเก่าหลายคนที่ไม่ยอมรับต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงก็ต้องเลิกคณะหยุดแสดงไปในที่สุด กลุ่มที่ยังคงแสดงโนราเป็นอาชีพ ก็จำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนไปแสดงแบบสมัยใหม่ตามกระแสความนิยมเพื่อความอยู่รอด ถ้าหากคณะใดแสดงแบบโบราณก็ต้องประสบกับภาวะมีงานแสดงน้อย มีรายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว จนต้องหันไปประกอบอาชีพอื่น เช่น ทำนา ทำสวน และรับจ้าง แทนการร่ำโนรา

ขณะที่ศิลปะการแสดงโนราแบบโบราณประสบกับภาวะตกต่ำอย่างที่สุด ได้มีกลุ่มคนที่เห็นคุณค่าของศิลปะแขนงนี้ และเกรงว่าศิลปะชนิดนี้จะสูญหายไปจากวัฒนธรรมของภาคใต้ จึงร่วมมือกันรื้อฟื้นศิลปะการแสดงโนราแบบโบราณให้กลับคืนมาอีกครั้ง โดยมีสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ คอยให้ความช่วยเหลือและให้การสนับสนุน ทั้งกำลังคน และกำลังทรัพย์

กระแสอนุรักษ์ศิลปะการร่ำโนราแบบโบราณเริ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2507 ด้วยการริเริ่มของโรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลา (คือวิทยาลัยครูสงขลาหรือสถาบันราชภัฏสงขลาในปัจจุบัน) โดยมีอาจารย์สมบุญ ศรียาภัย อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลา อาจา รย์ วิ จิตร จันทรากุล และอาจารย์ภิญโญ จิตต์ธรรม เป็นผู้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการร่ำโนราจากศิลปินโนราอาวุโส ผู้มีความรู้ ความสามารถและเชี่ยวชาญเรื่องการร่ำโนรามาบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ต่อไป แต่เห็นว่าการกระทำเช่นนี้ทำให้เกิดประโยชน์น้อย และไม่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ จึงคิดหาวิธีการใหม่ โดยให้โนราอาชีพมาฝึกหัดร่ำโนราให้กับนักเรียนโรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลา มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดการร้อง การร่ำโนราที่ถูกต้องตามแบบโบราณ ให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเหล่านี้ ได้นำไปถ่ายทอดให้กับศิษย์ของตนอีกต่อไปในอนาคตข้างหน้าถือเป็นการอนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปะการร่ำโนราอีกลักษณะหนึ่ง

การฝึกหัดร่ำโนราของนักเรียนฝึกหัดครูเริ่มขึ้นโดย อาจารย์ภิญโญ จิตต์ธรรม เชิญขุนอุปถัมภ์โนรากร (โนราพุ่มเทวา) โนราอาวุโส แห่งตำบลชะมวง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง และคณะลูกศิษย์ ประกอบด้วย นายหีด บุญหนูกลับ (โนราหีด) นายกล่อม แสงขาว (โนรากล่อม) นายพรหม ปานมา (โนราพรหม) นายพลัด คชรัตน์ (โนราพลัด) นายยก ช่วยพูลชู

(โนรายก) และนายวนิช สงสมพันธุ์ รวมทั้งคณะลูกคู่ได้แก่ นายอั้น สุขไข่ (มือทับ) นายแนบ เทพสง (มือกลอง) นายจำแลง ละอองแก้ (มือเป่าปี่) รวมทั้งสิ้น 10 คน มาฝึกหัดให้กับนักเรียน จำนวน 30 คน ที่อาสาสมัครเข้ามาฝึกรำโนรา โดยใช้เวลาฝึกรำกันอย่างเอาจริงเอาจังในช่วงปิดภาคเรียน เดือนธันวาคม พ.ศ. 2507 โดยฝึกรำกันทั้งกลางวันและกลางคืน เป็นระยะเวลา 7 วัน เน้นการฝึกรำในชุดพื้นฐาน ได้แก่ รำแม่บท บทครูสอน บทสอนรำ บทประถม ตามแบบโบราณทั้งสิ้น ปรากฏว่านักเรียนสามารถรำได้ดี จนสามารถออกรำต่อชุมชนได้เป็นอย่างดี และมีการตอบรับจากคนดูในระดับหนึ่ง

โรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลาได้ดำเนินการเชิญชุนอุปถัมภ์โนรากรและคณะ มาฝึกนักเรียนรุ่นใหม่ทุกปี จนกระทั่งโรงเรียนสตรีฝึกหัดครูสงขลาได้รวมเป็นวิทยาลัยครูสงขลา ในปี พ.ศ. 2510 ก็ยังคงมีการสอนโนราสืบเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. 2518 ได้มอบหมายให้อาจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ เป็นผู้ดำเนินการต่อจากชุนอุปถัมภ์โนรากร และคณะ โดยเปิดหลักสูตรสอนหลักสูตรอย่างจริงจังสืบมาจนถึงปัจจุบัน

การอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะการรำโนราแบบโบราณ ของวิทยาลัยครูสงขลา ประสบความสำเร็จและแพร่หลายอย่างรวดเร็ว มีนักศึกษาหลายคนที่เรียนจบหลักสูตรแล้วนำไปฝึกสอนให้กับเด็กรุ่นหลังต่อไป เช่น นายจิณ ฉิมพงษ์ เป็นข้าราชการครูสอนรำโนราที่วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช นายประมวล ชุทกาฬา (โนราประมวลศิลป์) เป็นข้าราชการครูสอนรำโนราที่โรงเรียนวัดแจ้ง จังหวัดพัทลุง นายวินัส ทองรัตน์ (โนราวินัส) เป็นข้าราชการครู สอนรำโนราที่โรงเรียนบ้านหินพุด ตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา นางสิริ ชุนดำ (โนราสิริ) เป็นครูช่วยสอนรำโนราให้ศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับเชิญให้เป็นตัวแทนไปแสดงโนราในนามของวิทยาลัยครูสงขลาในโอกาสสำคัญสืบมาจนถึงปัจจุบัน และนายธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ เป็นข้าราชการครูสอนรำโนราที่วิทยาลัยครูสงขลา และเป็นคณะกรรมการของกองทุน "สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อส่งเสริมการแสดงโนราสถาบันราชภัฏสงขลา" เป็นต้น

กระแสการอนุรักษ์ศิลปะการรำโนราแบบโบราณของวิทยาลัยครูสงขลา ได้รับความสนใจและสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มีการติดต่อให้ไปแสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และออกแสดงต่อสาธารณชนในงานสำคัญระดับชาติหลายครั้งหลายคราว เช่น รำในงานประชุมสันนิบาตเทศบาล ครั้งที่ 7 ในวันที่ 21 มีนาคม 2509 ณ โรงแรมสมิหลา รำเปิดกีฬาเขต ครั้งที่ 3 ณ สนามกีฬากลางหาดใหญ่ เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2512 และเป็นตัวแทนประเทศไทยไปแสดงทางวัฒนธรรม กลุ่มประเทศอาเซียน ที่ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 23 - 31

สิงหาคม 2525 เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเป็นตัวแทนการแสดงทางวัฒนธรรมไปแสดงประชาสัมพันธ์ศิลปะพื้นเมืองของภาคใต้ให้กับ ททท. อยู่เสมอ และได้เผยแพร่การแสดงโนราไปสู่สาธารณชนด้วยวิธีการต่าง ๆ ด้วย เช่น นำออกเผยแพร่ทางโทรทัศน์ เสนอเป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์ และในนิตยสารต่าง ๆ และแสดงโชว์ตามสถานที่สำคัญ ๆ ของจังหวัดต่าง ๆ ต่อมามีสถานศึกษาหลายแห่งได้ร่วมส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษากลุ่มที่สนใจได้ฝึกรำโนรา เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยครูภูเก็ต วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง โรงเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนต่าง ๆ โดยเชิญโนราที่มีชื่อเสียง และมีความชำนาญการมาเป็นครูสอนตามความต้องการของหน่วยงานนั้น ๆ

เนื่องจากกระบวนการฝึกหัดการรำโนราในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้ถูกกำหนดไปตามตารางเวลาที่มีขีดจำกัด ไม่สามารถฝึกหัดกันตลอดเวลาตามแบบอย่างโนราอาชีพ ทำให้วิธีการฝึกหัด กระทำได้เพียงบางส่วนเท่านั้น การฝึกรำและร้องโนราเน้นเฉพาะในบทท่ารำพื้นฐานเป็นกระบวนรำตามแบบโบราณที่สำคัญ ได้แก่ รำแม่บท บทครูสอน บทสอนรำ บทประถม ด้วยเหตุนี้เองความสามารถ และประสบการณ์ของนักเรียน จึงไม่สามารถรำได้เท่าเทียมกับโนราอาชีพ เมื่อนำไปแสดงเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบการแสดงให้มีความเหมาะสมกับระดับความสามารถของนักเรียน การแสดงโนราของสถาบันการศึกษา จึงออกมาในรูปแบบการรำโนราเป็นชุดสั้น ๆ คล้ายระบำ โดยจัดนักเรียนออกรำพร้อมกันเป็นชุด ตั้งแต่ 4 - 12 คน หรืออาจจะมีจำนวนมากกว่านี้ แล้วแต่ความเหมาะสมกับโอกาสที่ใช้แสดง เป็นการแสดงที่เน้นความพร้อมเพรียงในการเปลี่ยนท่ารำ และการแปรขบวนแถวให้สวยงาม นักเรียนปฏิบัติท่ารำไปตามบทร้อง ที่มีลูกคู่คอยตีเครื่องและร้องบทให้ และใช้การนับจังหวะในการเปลี่ยนท่ารำให้พร้อมเพรียงกัน แต่งกายด้วยชุดเครื่องต้นชุดเล็ก ใช้เวลาทำการแสดงประมาณ 10 - 20 นาที หรือมากกว่านี้ตามความเหมาะสม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของการรำโนราในสถาบันการศึกษา

เมื่อกระแสอนุรักษ์ศิลปะการรำโนราแบบโบราณของสถาบันการศึกษาประสบความสำเร็จ มีผลให้โนราอาชีพหลายคณะได้ตื่นตัวกลับมาช่วยกันฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราแบบโบราณขึ้นอีกครั้ง บางคณะเลิกเล่นวงดนตรีลูกทุ่งแล้วหันมาพัฒนาการแสดงแบบโบราณอย่างจริงจัง นำออกแสดงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เช่น คณะโนราไสวน้อยดาวรุ่ง คณะโนราถวิลสายพิณจำปาทอง คณะโนราก้ลยานาฏราช คณะโนราปัญญาศิลป์ คณะโนราสร้อยเพชรดาวรุ่ง คณะโนราละม้ายศิลป์ เป็นต้น โนราที่หยุดการแสดงก็หวนกลับมาแสดงโนราอีกครั้ง ทำให้การแสดงโนราแบบโบราณได้หวนกลับมารุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่ง โนรารุ่นเก่าที่มีความสามารถในการรำแบบโบราณได้กลายเป็นที่ต้องการ และถูกจัดหามาร่วมแสดงในคณะโนรามากขึ้น การแสดงโนราใน

ยุคนี้มีการปรับเปลี่ยนรายละเอียด และวิธีการแสดงหลายประการ ให้ถูกต้องไปตามแบบอย่างการแสดงโนราแบบโบราณ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. **ลักษณะการแสดง** ได้ปรับลักษณะการแสดงให้เป็นลักษณะเดียวกันกับที่เคยปฏิบัติกันเมื่อในอดีต เรียกว่า "แสดงแบบโบราณ" มีลำดับการแสดง ดังนี้

1.1 โหมโรง

1.2 กาศครู

1.3 ว่าค่ำพรัดหน้าม่าน

1.4 ปล่อยตัวนางรำ ออกมาอวดการรำประสมท่าพอประมาณ ต่อด้วยนั่งนักท่ารายแตระ รำทำบทหรืออาจร้องกลอนโนราต่าง ๆ หรือเล่นกลอนสดก็ได้ตามความถนัดของนางรำแต่ละคน และจบด้วยการรำประสมท่าอีกครั้ง การแสดงของนางรำนี้จะให้แสดงเรียงกันที่ละคน เน้นอวดความสามารถเฉพาะตัวของนางรำเป็นรายไป การแสดงแต่ละครั้งใช้นางรำประมาณ 2 - 3 คน กำหนดเวลาให้แสดงคนละประมาณ 30 - 40 นาที แต่มีโนราบางคณะที่ยังคงจัดนางรำออกรำพร้อมกันเป็นชุดเป็นหมู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนนางรำ และความต้องการของนายโรงแต่ละคนด้วย

1.5 นายโรง หรือโนราใหญ่ออก การแสดงของโนราใหญ่มีลักษณะเดียวกันกับนางรำ เพียงแต่ใช้เวลาแสดงอวดฝีมือในการร้องและรำตามความถนัดยาวนานกว่านางรำ ใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง การแสดงของนายโรงแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป นายโรงบางคนออกมาแสดงเพียงคนเดียว เน้นการร่ายรำ และการร้องกลอนทั้งกลอนผูกและกลอนสด บางคนออกมาอวดท่ารำเล็กน้อยแล้วเรียกนางรำออกมาร่วมแสดงด้วย โดยการรำทำบทหรือโต้กลอนกัน

1.6 ออกพราน

1.7 แสดงเรื่อง การแสดงเรื่องนี้ใช้เวลาแสดงสั้น ๆ ประมาณ 1 ชั่วโมง มีประมาณ 2 - 3 ฉาก การแสดงในอันดับที่ 1.6 และ 1.7 นี้ โนราบางคณะจะตัดออกไปโดยเมื่อจบการแสดงของนายโรงก็ถือเป็นสิ้นสุดการแสดง

2. **นักแสดง** โนราคณะหนึ่งมีสมาชิกประมาณ 10 - 15 คน ประกอบด้วย นายโรง หรือโนราใหญ่ 1 คน นางรำประมาณ 3 - 5 คน พราน 1 คน ลูกคู่นักดนตรี 5 - 7 คน บางคณะอาจมีนักแสดงเรื่องมาเสริมประมาณ 2 - 3 คน พวกตาเสือ และหมอกบโรงได้หายไปจากคณะโนรา

3. โรงโนรา มีลักษณะเช่นเดียวกับโรงโนราในยุคการเล่นนิยาย มีม่าน หลืบ ระบาย และมีฉากประกอบ 1 - 2 ฉาก คล้ายโรงลิเก

4. ลักษณะการแต่งกาย โนราจะแต่งด้วยชุดเครื่องต้นครบชุด ซึ่งโนราแต่ละคนจะมีไว้เป็นของส่วนตัว พร้อมนำติดตัวไปแสดงด้วยทุกที่ นายโรงไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบจัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งนับเป็นความสะดวกอย่างหนึ่ง แต่มีโนราบางคณะได้จัดเตรียมชุดเครื่องต้นชุดเล็กไว้ให้กลุ่มนางรำ เครื่องแต่งกายของโนรายุคนี้จะมีสีสรรและลวดลายสวยงามมากกว่าที่ผ่านมา เพราะโนราแต่ละคนสามารถเลือกเฟ้นหาชุดที่สวยงามมาใช้เป็นของส่วนตัวได้ไม่ยาก บางคนทำขึ้นเอง บางคนว่าจ้างคนอื่นทำให้ โดยเป็นผู้กำหนดสีสัน และลวดลายที่ต้องการ ในยุคนี้จึงมีโนราหลายคนมีรับทำชุดโนราเป็นอาชีพเสริม หารายได้มาจุนเจือครอบครัวเมื่อว่างจากงานแสดง เช่น โนราถวิล โนราหนูอาบ โนราสังหวาน โนรานกน้อย เป็นต้น

กลุ่มโนราผู้หญิงที่มีบทบาทโดดเด่นในยุคที่มีกระแสอนุรักษ์การแสดงโนราแบบโบราณ ได้แก่ โนราหนูอาบ โนราสังหวาน โนราละมัย โนราสิริ โนราถวิล โนรากัลยานาฏราช และโนราปัญญาศิลป์ เป็นต้น โนราผู้หญิงกลุ่มนี้มีบทบาทต่อการอนุรักษ์การแสดงโนราแบบโบราณแตกต่างกันไป ดังนี้

โนราหนูอาบ หรือนางอาบ คงเกลี้ยง[20] เป็นชาวจังหวัดพัทลุง ปัจจุบันอายุ 45 ปี ได้ฝึกรำโนรามาตั้งแต่อายุ 9 ปี กับโนรากลิ่น พานุรัตน์ ออกรำโนรากับคณะโนรากลิ่นจนมีความชำนาญ แล้วแยกมาตั้งคณะของตนเองขึ้น โดยใช้ชื่อ "คณะโนราหนูอาบเจริญศิลป์" ขณะที่อายุ 13 ปี ต่อมาแต่งงานกับโนราน้อม หรือ นายน้อม คงเกลี้ยง หัวหน้าคณะโนราน้อมเจริญศิลป์โบราณ แล้วได้ยุบรวมเป็นคณะเดียวกัน ออกรับงานแสดงโดยทั่วไป จนกระทั่งปี พ.ศ. 2528 ได้รับเชิญให้ไปสอนรำโนราที่วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง โดยบรรจุเป็นลูกจ้างชั่วคราว โนราหนูอาบเป็นโนราผู้หญิงที่มีความสามารถโดดเด่น ทั้งการร้องและรำแบบโบราณ มีประสบการณ์ความชำนาญในการรำโนราแบบโบราณมาก ขณะปฏิบัติการสอนวิชานาฏศิลป์พื้นเมืองที่วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง โนราหนูอาบได้ฝึกนักเรียนออกแสดงเผยแพร่จนมีชื่อเสียงไปทั่วประเทศ นอกจากนี้โนราหนูอาบยังคงออกแสดงร่วมกับคณะโนราอาชีพอยู่เสมอ โดยยึดการแสดงโนราแบบโบราณมาโดยตลอด

---

[20] สัมภาษณ์ อาบ คงเกลี้ยง , โนราหนูอาบ จังหวัดพัทลุง , 20 พฤศจิกายน 2540.

โนราสังหวาน หรือนางฉลาด สุขขาว[21] ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันอายุ 47 ปี เริ่มฝึกรำโนราเมื่ออายุ 12 ปี กับโนราดิ้น กระดูกอ่อน โนราสังหวานมีประสบการณ์แสดงโนราร่วมกับโนราหลายคณะ เช่น คณะโนราดิ้นกระดูกอ่อน คณะโนราช่วงดวนเงิน คณะโนราเสน่ห์น้อยดาวรุ่ง คณะโนราข้าคม คณะโนราปัญญาศิลป์ โนราสังหวานมีความสามารถโดดเด่นในการร้องกลอน และเล่นกลอนสด (กลอนมุตโต) โนราสังหวานได้รับเชิญให้มาสอนรำโนราที่วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ถึงปัจจุบัน โดยบรรจุเป็นลูกจ้างชั่วคราว มีหน้าที่สอนรำโนราและฝึกซ้อมนักเรียน เพื่อนำออกแสดงเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ยังได้รับเชิญให้ไปสอนรำโนราให้กับโรงเรียนต่าง ๆ ด้วย เช่น โรงเรียนบ้านสี่แยก อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช โรงเรียนเขาพนม อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

โนราละมัย หรือนางละมัย ศรีรักษา[22] เดิมเป็นชาวจังหวัดตรัง ปัจจุบันอายุ 43 ปี เริ่มฝึกรำโนราเมื่ออายุ 10 ปี กับโนราร่วม โนราละมัยเป็นโนราผู้หญิงที่มีความสามารถโดดเด่นทางด้านเล่นกลอนสด (กลอนมุตโต) ได้ออกแสดงร่วมกับโนราหลายคณะ เช่น คณะโนราเจริญศิลป์ คณะโนราเลื่อน คณะโนราแป้นเครื่องงาม คณะโนราเพื่องฟ้าดาราน้อย คณะโนราอบอวล และคณะโนรายกชูบัว ในปี พ.ศ. 2527 โนรายกได้ชักชวนให้โนราละมัย ไปช่วยสอนรำโนราให้กับนักศึกษา คณะแพทย์ศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และได้สอนสืบต่อกันมาจนได้รับการบรรจุเป็นลูกจ้างประจำที่ศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา ปัจจุบันโนราละมัยมีหน้าที่สอนรำโนราให้กับกลุ่มนักศึกษา และบรรดาบุตรหลานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ฝึกซ้อมนักศึกษาออกแสดงเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ อยู่เสมอ นอกจากนี้โนราละมัยได้จัดตั้งคณะขึ้น โดยใช้ชื่อ "คณะโนราละมัยศิลป์" ยึดรูปแบบการแสดงแบบโบราณออกรับงานแสดงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน

โนราสิริ หรือนางสิริ ขุนดำ[23] ชาวจังหวัดสงขลา ปัจจุบันอายุ 39 ปี โนราสิริเป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลาที่ได้เข้าฝึกรำโนรากับขุนอุปถัมภ์นรากร(โนราพุ่มเทวา) และคณะ โนราสิริฝึกรำโนราด้วยใจรักในศิลปะการรำโนราอย่างแท้จริง ด้วยความสามารถในการรำโนราแบบโบราณได้เป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาไปแสดงเผยแพร่ศิลปะการรำโนราแบบโบราณในโอกาสต่าง ๆ อยู่เสมอ เมื่อจบการศึกษาจากวิทยาลัยครูสงขลาแล้ว โนราสิริยังคงกลับไปร่วมรำ

---

[21] สัมภาษณ์ ฉลาด สุขขาว , โนราสังหวาน จังหวัดนครศรีธรรมราช , 2 ธันวาคม 2540.

[22] สัมภาษณ์ ละมัย ศรีรักษา , โนราละมัย จังหวัดสงขลา , 5 ธันวาคม 2540.

[23] สัมภาษณ์ สิริ ขุนดำ , โนราสิริ จังหวัดสงขลา , 5 ธันวาคม 2540.

โนรากับคณะวิทยาลัยครูสงขลา ร่วมกับอาจารย์สาโรช นาคะวิโรจน์ อาจารย์วินัส ทองรัตน์ อาจารย์โอภาส อิสโม และอาจารย์ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ ในงานสำคัญหลายครั้งหลายคราว เช่น รำถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในปี พ.ศ. 2538 จำนวน 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2539 จำนวน 2 ครั้ง รำถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ในปี พ.ศ. 2540 และรำในงานวัฒนธรรมแห่งชาติในปี พ.ศ. 2538 นอกจากนี้ได้ออกรำร่วมกับศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทั้งในและต่างประเทศ และได้เป็นตัวแทนประเทศไทยนำศิลปะการรำโนรา ออกแสดงเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ระหว่างปี พ.ศ. 2521 - 2528 เป็นต้น ปัจจุบันโนราสิริรับราชการเป็นผู้ช่วยเภสัชกรที่โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ และได้ร่วมแสดงโนรากับศูนย์วัฒนธรรมสงขลา ศูนย์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และคณะโนราอาชีพต่าง ๆ อยู่เสมอ

โนราถวิล หรือนางถวิล จำปาทอง[24] เดิมเป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันอายุ 49 ปี โนราถวิลเป็นโนราอาชีพที่เปลี่ยนมาแสดงโนราแบบโบราณ ตามกระแสอนุรักษ์การรำโนราแบบโบราณ โนราถวิลเริ่มฝึกรำฝึกรำโนรากับโนราหมึกเมื่ออายุ 7 ปี แล้วออกรำกับคณะโนราหมึกจนกระทั่งโนราหมึกเสียชีวิต จึงได้ไปฝากตัวอยู่กับโนรายก ขุนัว ต่อมาได้ย้ายไปร่วมแสดงกับคณะโนราเติมจนกระทั่งปี พ.ศ. 2528โนราหนูวิน - หนูวาดเลิกคณะ ได้มอบเครื่องมืออุปกรณ์การรำโนราส่วนหนึ่งให้กับโนราถวิล ไว้เป็นเครื่องมือประกอบอาชีพ โนราถวิลจึงตั้งคณะโดยใช้ชื่อ "คณะโนราถวิล สายพิน จำปาทอง" มีพรานบุญช่วย หรือนายบุญช่วย จำปาทอง สามีมาช่วยควบคุมดูแลคณะ มีลักษณะการแสดงแบบสมัยใหม่ตามกระแสความนิยม ต่อมาในปี พ.ศ. 2532 โนราถวิลได้กลับมาแสดงโนราแบบโบราณ ตามรับสั่งของพระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ที่ได้เสด็จมาทอดพระเนตรการแสดงของคณะโนราถวิล แล้วประสงค์จะให้โนราถวิลช่วยอนุรักษ์การแสดงโนราแบบโบราณไว้ โนราถวิลจึงหันมาแสดงโนราแบบโบราณสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน และได้พัฒนาการแสดงจนได้ชื่อว่าเป็นโนราคณะหนึ่งที่แสดงแบบโบราณได้ดีที่สุด

โนรากัลยานาฏราช หรือ นางกัลยา เทพนิมิตร[25] เดิมเป็นชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันอายุ 47 ปี โนรากัลยาสืบเชื้อสายโนราและฝึกรำโนรากับโนราจ่าง หรือนายกระจ่าง พิบูลย์ (บิดา) เมื่ออายุ 11 ปี ได้ออกรำร่วมกับบิดาโดยใช้ชื่อ "คณะโนรากัลยา สมนึก แจ่มศรี" โนรากัลยาเป็นตัวแสดงหลักของคณะ ซึ่งมีความถนัดในการรำโนราตัวอ่อน เมื่อ พ.ศ.

---

[24] สัมภาษณ์ ถวิล จำปาทอง , โนราถวิล จังหวัดพัทลุง , 7 ตุลาคม 2539.

[25] สัมภาษณ์ กัลยา เทพนิมิตร , โนรากัลยานาฏราช จังหวัดระนอง , 15 กันยายน 2540.

2505 โนรากระจ่างได้ย้ายครอบครัวไปอยู่ที่อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง โนรากัลยาได้ย้ายติดตามไปด้วย และออกรำโนราอยู่ในเขตจังหวัดระนอง ชุมพร เป็นส่วนใหญ่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 โนรากัลยาและคณะได้ไปรำโนราที่งานฉลองพระ บ้านจ่าสร้าง บริเวณศาลพ่อตาหินช้าง จังหวัดชุมพร ขณะกำลังแสดงอยู่นั้น พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร ได้แวะเข้าไปทอดพระเนตรการแสดงโนรา ได้ประทานรางวัลให้นักแสดงทุกคนพร้อมกับรับสั่งให้เข้าเฝ้า และรับไปแสดงที่กรุงเทพฯ ในงานเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พร้อมกับได้พระราชทานชุดเครื่องต้น เครื่องดนตรี ฉาก และเทริด จำนวน 9 ยอด ทรงกำชับว่าให้รำแบบโบราณ และทรงประทานชื่อคณะใหม่เป็น คณะนาฏราช ซึ่งรู้จักกันในชื่อ "โนรากัลยานาฏราช" สืบมาจนถึงปัจจุบัน

โนราปัญญาศิลป์ หรือนางปัน สุขขาว[26] เป็นชาวอำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันอายุ 54 ปี โนราปันเริ่มรำโนรามาตั้งแต่อายุ 9 ปี โดยฝึกรำอยู่ กับโนราคิ่ง แล้วออกรำกับคณะโนราคิ่งจนถึงปี พ.ศ. 2505 ได้แยกมาตั้งคณะขึ้นใหม่ โดยใช้ชื่อว่า "คณะโนราหนูปัน 7 สาว" ต่อมาแต่งงานกับโนราติ้นกระดูกอ่อน จึงได้รวมเป็นคณะเดียวกัน โดยใช้ชื่อ "คณะโนราติ้น ปัญญาศิลป์ อัศวินกระดูกอ่อน" และได้เปลี่ยนชื่อคณะอีกครั้งในปี พ.ศ. 2521 หลังจากโนราติ้นเสียชีวิต โดยใช้ชื่อ "คณะโนราปัญญาศิลป์ นครศรีฯ" สืบมาถึงปัจจุบัน โนราปันได้ยึดการแสดงแบบโบราณมาโดยตลอด และได้ติดตามโนราพร้อมจำวัง ไปฝึกรำโนราให้กับนักศึกษา ณ วิทยาลัยเทคนิคทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพฯ (สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตกรุงเทพฯ) ในปี พ.ศ. 2505 - พ.ศ. 2508 โนราปันเป็นโนราผู้หญิงที่โดดเด่นทางด้านเล่นกลอนสด (กลอนมุตโต) และเป็นโนราที่มีความเคร่งครัดต่อธรรมเนียมประเพณีของโนรามาก

กล่าวโดยสรุป กระแสอนุรักษ์ฟื้นฟูการแสดงโนราแบบโบราณเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2507 ภายใต้การริเริ่มของโรงเรียนสตรีฝึกหัดครู สงขลา (วิทยาลัยครูสงขลา และสถาบันราชภัฏสงขลาในปัจจุบัน) ต่อมามีสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจเข้าร่วมสนับสนุนในการอนุรักษ์ การแสดงโนราแบบโบราณให้เป็นที่รู้จัก และช่วยสร้างค่านิยมให้คนในท้องถิ่นเกิดความรัก และหวงแหนศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น กระแสการอนุรักษ์การแสดงโนราแบบโบราณนี้ ทำให้กลุ่มโนราอาชีพได้ตื่นตัวหวนกลับมาให้ความสำคัญกับการแสดงโนราแบบโบราณขึ้นอีกครั้ง ได้รื้อฟื้นการแสดงโนราแบบโบราณขึ้นมาใหม่ โนรารุ่นเก่าที่หยุดรำไปได้หวนกลับมาแสดงอีกครั้ง

---

[26] สัมภาษณ์ ปัน สุขขาว , โนราปัญญาศิลป์ จังหวัดนครศรีธรรมราช , 6 ธันวาคม 2540.

ลักษณะการแสดงโนราในยุคนี้มี 2 ลักษณะ คือ

1. การรำโนราแบบโบราณในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มีลักษณะเป็นการรำโนราแบบระบำเป็นชุดสั้น ๆ เน้นการรำในบทท่ารำพื้นฐานที่สำคัญของโนรา ได้แก่ รำแม่บท บทครูสอน บทสอนรำ บทประถม เป็นต้น นักแสดงเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีความสามารถในการร่ายรำ และมีรูปร่างขนาดไล่เลี่ยกัน จำนวน 4 - 12 คน หรืออาจจะมากกว่านี้ แล้วแต่ความเหมาะสมกับโอกาสและสถานที่ที่ใช้แสดง การรำจะเน้นที่ความถูกต้องของท่ารำ การแต่งกาย ความพร้อมเพรียง และกระบวนการแปรแถวที่สวยงาม การแสดงดำเนินไปตามบทร้องและจังหวะที่มีการกำหนดไว้ล่วงหน้าเป็นการแสดงที่นำออกเผยแพร่ในนามของสถาบัน และหน่วยงาน ต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ประชาชนได้รู้จักและเกิดความรัก ความหวงแหนศิลปะแขนงนี้มากขึ้น

ภาพการรำโนราแบบโบราณของสถาบันการศึกษา

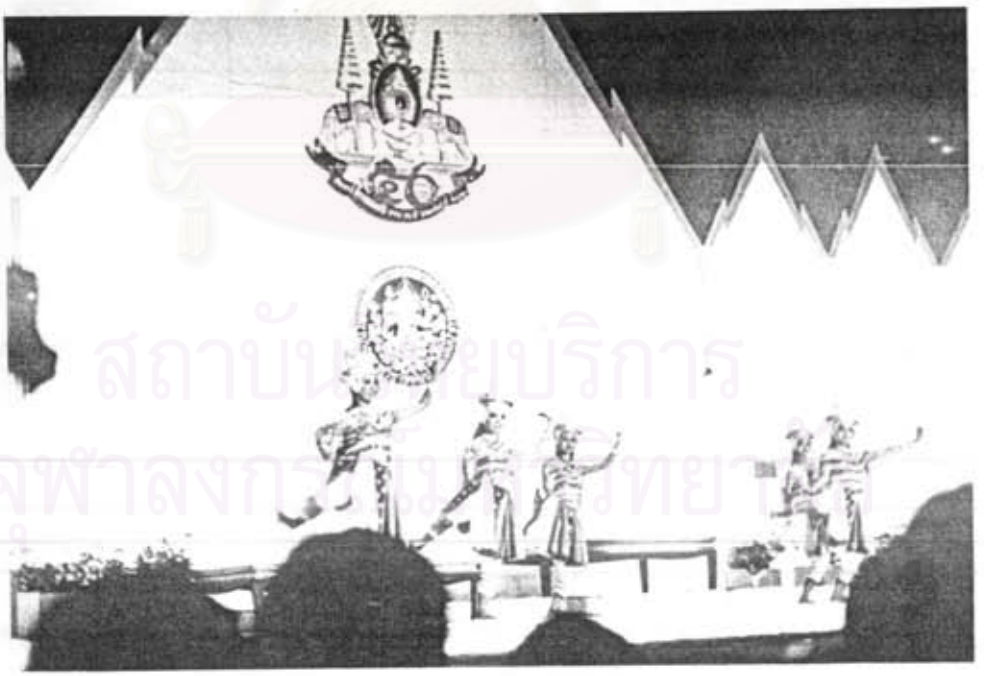

ภาพการรำโนราแบบโบราณบนเวทีของวิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช

(ที่มาของภาพ อรวรรณ สันโดษ สนามหลวงกรุงเทพฯ ถ่ายเมื่อ 5 ธันวาคม 2540)

ภาพการรำโนราแบบโบราณที่ใช้นักแสดงจำนวนมาก แสดงในพิธีเปิดการแข่งขันกีฬา

(ที่มาของภาพ สุพัฒน์ นาคเสน จังหวัดสงขลา ถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2539)

2. การแสดงโรงแบบโบราณของกลุ่มโนราสายอาชีพ มีลำดับการแสดง ดังนี้ โหมโรง กาศครู ว่าคำพรัดหน้าม่าน ปล่อยตัวนางรำ นายโรงหรือโนราใหญ่ออกรำ ออกพรานและแสดงเรื่อง การแสดงของแต่ละคณะมีความแตกต่างกันในส่วนของรายละเอียดและวิธีการ อาจมีการเพิ่มหรือตัดบางส่วนขึ้นอยู่กับแนวคิดและความต้องการของนายโรงโนราแต่ละคน การแสดงของโนรากลุ่มนี้ใช้เวลาแสดงตั้งแต่เวลา 20.00 น. - 02.00 น. เน้นการแสดงที่อวดทักษะความสามารถเฉพาะตัวของนายโรงโนราแต่ละคณะ ทำให้โนรารุ่นเก่าที่มีความสามารถรอบตัว ทั้งร้อง

และรำตามแบบโบราณ ได้หวนกลับมารำโนราก็นอีกครั้ง ทำให้วงการโนราเกิดความตื่นตัวขึ้นอีกครั้ง หลังจากซบเซามาระยะหนึ่ง

กลุ่มโนราผู้หญิงที่มีบทบาทต่อการอนุรักษ์การแสดงโนราแบบโบราณมีดังนี้ โนราหนูอาบ โนราสังหวาน โนราละมัย โนราสิริ โนราถวิล โนรากัลยานาฏราช และโนราปัญญาศิลป์ แต่ละคนมีบทบาทต่อการอนุรักษ์ในลักษณะแตกต่างกันออกไป จำแนกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. กลุ่มที่มีบทบาทต่อการอนุรักษ์การรำโนราแบบโบราณในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ โนรากลุ่มนี้จะได้รับเชิญให้ไปเป็นครูสอนรำโนราให้กับนักเรียนนักศึกษา พร้อมกับฝึกซ้อมนักเรียนออกแสดงเผยแพร่ต่อสาธารณชน ในนามของสถาบันและองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ โนราหนูอาบ โนราสังหวาน โนราละมัย โนราสิริ เป็นต้น

2. กลุ่มที่มีบทบาทต่อการอนุรักษ์การแสดงโนราแบบโบราณ ในกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน ที่มีส่วนต่อการฟื้นฟูการแสดงแบบโบราณขึ้นมาใหม่ พร้อมกับทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่การแสดงโนราแบบโบราณต่อสาธารณชนโดยตรง และจัดตั้งคณะให้เป็นศูนย์รวมของโนราซึ่งเป็นศิลปินพื้นบ้านที่มีความสามารถในการแสดงแบบโบราณ ให้หวนกลับมารำโนราอีกครั้ง โนราผู้หญิงกลุ่มนี้ได้แก่ โนราถวิล โนราละมัย โนรากัลยานาฏราช โนราปัญญาศิลป์ เป็นต้น

กลุ่มอนุรักษ์การแสดงโนราแบบโบราณนี้ ได้ดำเนินการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน เป็นตัวเลือกความบันเทิงอีกอย่างหนึ่งที่ให้ประชาชนให้ความสนใจ เลือกชมตามความนิยม ควบคู่ไปกับการแสดงโนราสมัยใหม่ และความบันเทิงอื่น ๆ ที่ปรากฏในปัจจุบัน

2.6 ธุรกิจการจัดการการประกอบอาชีพรำโนรา

ในช่วงระยะเวลาประมาณ 60 ปี ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน การจัดการแสดงโนรามีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต มีการจัดการในเชิงธุรกิจเพื่อความบันเทิง มีการตั้งราคาค่าแสดงขึ้นโดยคำนึงถึงผลกำไรจากการแสดงเป็นสำคัญ

การแสดงโนราจะเกิดขึ้นเมื่อมีเจ้าภาพหรือผู้รับเหมางาน ได้ติดต่อว่าจ้างผู้จัดการหรือเจ้าของคณะโนราให้ไปทำการแสดงโดยมีการติดต่อ นัดหมายกำหนดเวลา รูปแบบการแสดง สถานที่ ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าอย่างมีระบบ การแสดงโนราในปัจจุบันจึงกลายเป็นธุรกิจอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ และควรแก่การศึกษารายละเอียดต่าง ๆ อันประกอบด้วย

1. บุคคลที่เกี่ยวข้องในธุรกิจการรำโนรา อันได้แก่

1.1 ผู้จัดการหรือเจ้าของคณะโนรา คือบุคคลที่มีหน้าที่ควบคุมคณะ รับงานแสดง และดูแลความเรียบร้อยทั่วไปในคณะโนรา เป็นบุคคลสำคัญในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ธุรกิจการแสดงโนราแต่ละคณะอยู่รอด ผู้จัดการหรือเจ้าของคณะโนราบางคณะอาจเป็นบุคคลคนเดียวกันกับนายโรงหรือโนราใหญ่ ที่มีความรู้ความสามารถในการแสดงโนราเป็นอย่างดี บางคณะอาจเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่สามารถรำโนราได้ แต่มีความผูกพันอยู่กับกลุ่มศิลปินโนรา สามารถรวบรวมศิลปินโนราตั้งเป็นคณะ และบริหารธุรกิจการแสดงโนราจนประสบความสำเร็จจนมีชื่อเสียงได้

1.2 กลุ่มนักแสดง ประกอบด้วย กลุ่มนางรำที่มีความชำนาญในระดับสูง กลุ่มนางรำที่มีความชำนาญในระดับกลาง และกลุ่มนางรำฝึกหัดใหม่

1.2.1 กลุ่มนางรำที่มีความชำนาญในระดับสูง คือ กลุ่มนางรำที่มีประสบการณ์ และมีชื่อเสียงทางการแสดงมาไม่น้อยกว่า 30 ปี นางรำกลุ่มนี้มีความสำคัญมากที่สุดในการแสดงโนรา มักจะถูกจัดวางลำดับให้แสดงในช่วงท้าย หลังจากกลุ่มนางรำอื่น ๆ ซึ่งเป็นกลเม็ดอย่างหนึ่งในการดึงดูดคนดูให้ติดตามการแสดงไปจนจบการแสดง กลุ่มนางรำกลุ่มนี้มีค่าตัวในการแสดงประมาณ 500 - 1,000 บาท / 1 คืน นางรำกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นนายโรงโนราคณะต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญให้มาร่วมแสดง อนึ่งนักแสดงกลุ่มนี้รวมถึงพรานประจำคณะด้วย

1.2.2 กลุ่มนางรำที่มีความชำนาญในระดับกลาง คือ กลุ่มนางรำที่มีประสบการณ์และมีชื่อเสียงทางการแสดงโนราไม่เกิน 30 ปี นางรำกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นบุตรหลานหรือเครือญาติของนายโรงโนราที่ได้ฝึกรำกับครูโนรามาตั้งแต่เด็ก แล้วออกแสดงร่วมกับคณะโนรา และรับจ้างแสดงร่วมกับคณะโนราทั่ว ๆ ไปที่มาติดต่อว่าจ้างเป็นกลุ่มศิลปินอิสระที่ไม่อยู่ประจำกับคณะใดคณะหนึ่ง นางรำกลุ่มนี้มีค่าตัวในการแสดงประมาณ 300 - 500 บาท / 1 คืน

1.2.3 กลุ่มนางรำฝึกหัดใหม่ คือ กลุ่มนางรำที่เป็นนักเรียน นักศึกษาที่มีความสนใจและมีใจรักการรำโนรา มีอายุประมาณ 12 - 18 ปี ได้ฝึกรำโนรากับครูโนราในคณะหรือสถานศึกษาต่าง ๆ แล้วได้ติดตามคณะโนราออกแสดงหาประสบการณ์ และหารายได้พิเศษเป็นครั้งคราว มีค่าตัวในการแสดงประมาณ 100 - 300 บาท / 1 คืน

นักแสดงกลุ่มนี้รวมถึงกลุ่มนักเต้นหางเครื่องในคณะโนราที่แสดงแบบสมัยใหม่ นักแสดงกลุ่มนี้อาจเป็นกลุ่มนางรำฝึกหัดใหม่หรือกลุ่มนักเต้นโดยเฉพาะที่มีอายุประมาณ 12 - 18 ปี นักแสดงกลุ่มนี้มีค่าตัวในการแสดงประมาณ 100 - 200 บาท / 1 คืน

1.3 กลุ่มนักดนตรี ประกอบด้วยกลุ่มนักดนตรีพื้นเมือง และกลุ่มนักดนตรีสากล

1.3.1 กลุ่มนักดนตรีพื้นเมือง คือกลุ่มนักดนตรีที่มีอาวุโส มีประสบการณ์เล่นดนตรีและร่ำโนรามานาน บางคนเคยเป็นนายโรงหรือนางรำที่มีความชำนาญในระดับสูงมาก่อน จนมีความรู้ทั้งกระบวนรำและทำนองเพลง นักดนตรีกลุ่มนี้ได้รับค่าตัวในการแสดงแตกต่างกันตามประเภทของเครื่องดนตรีที่บรรเลง ดังนี้ มือปี่ มีค่าตัวสูงสุดประมาณ 400 - 500 บาท / 1 คืน มือทับและมือโหม่ง มีค่าตัวรองลงมาประมาณ 300 - 400 บาท / 1 คืน ส่วนเครื่องดนตรีอื่น ๆ อาทิ มือกลอง มือแตระ ได้รับค่าจ้างลดหลั่นลงมาประมาณ 200 - 300 บาท / 1 คืน

1.3.2 กลุ่มนักดนตรีสากล คือกลุ่มนักดนตรีที่รวมตัวกันเป็นวงดนตรีรับงานแสดงประจำอยู่กับคณะโนรา มีผู้ควบคุมวงเป็นบุตรหลานหรือเครือญาติของผู้จัดการหรือเจ้าของคณะโนราที่มีความสามารถทางด้านดนตรีและร้องเพลง นักดนตรีกลุ่มนี้มีค่าตัวประมาณ 250 - 300 บาท / 1 คืน

2. การติดต่อรับงานแสดง

การแสดงโนราจะเกิดขึ้นเมื่อมีเจ้าภาพหรือผู้รับเหมาได้ติดต่อว่าจ้างให้คณะโนราไปทำการแสดง โดยตกลงกันถึงวันเวลาที่ทำการแสดง สถานที่ ประเภทของงาน ตลอดจนการตกลงในเรื่องค่าใช้จ่ายในการแสดงทั้งหมดกับคณะโนราไว้ล่วงหน้า

ทั้งนี้เมื่อคณะโนราตกลงรับงานแสดง เจ้าภาพหรือผู้รับเหมาจะต้องจ่ายเงินค่ามัดจำให้กับคณะโนราประมาณ 20 % เพื่อให้เป็นค่าใช้จ่ายเบื้องต้นของคณะโนรา เช่น ค่าเดินทาง ค่าติดต่อประสานงาน ค่ามัดจำนี้อาจจะไม่มีการจ่ายล่วงหน้า กรณีที่เจ้าภาพหรือผู้รับเหมานั้นได้ทำธุรกิจ และมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับเจ้าของคณะโนราเป็นอย่างดี

อัตราค่าจ้าง โนราจะเป็นผู้ตั้งราคาค่าจ้างในการแสดงซึ่งมีราคาใกล้เคียงกัน คือ

คืนละประมาณ 12,000 - 13,000 บาท ในกรณีที่ทำการแสดงภายในพื้นที่จังหวัดที่คณะโนราอาศัยอยู่และพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง

คืนละประมาณ 15,000 - 18,000 บาท ในกรณีที่เป็นการจัดการแสดงนอกพื้นที่จังหวัดที่คณะโนราอาศัยอยู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางความใกล้ไกลในการเดินทาง

และคืนละประมาณ 12,000 บาท ในกรณีที่เป็นงานรับเหมาในงานแสดงสินค้าที่มีผู้รับเหมาประมูลจัดในแต่ละจังหวัด

3. ธุรกิจที่เกี่ยวโยงกับการแสดงโนรา ประกอบด้วย ผู้รับเหมาให้เช่าโรงโนราและเวทีการแสดง ผู้รับเหมาให้เช่ารถบรรทุก และผู้ขายสินค้า

3.1 ผู้รับเหมาให้เช่าโรงโนราและเวทีการแสดง คือกลุ่มที่ให้บริการให้เช่าโรงโนราและเวทีการแสดง พร้อมกับการติดตั้งให้กับคณะโนราในสถานที่ต่าง ๆ ถือเป็นธุรกิจย่อยประเภท

หนึ่งที่ดำเนินควบคู่ไปกับการจัดการแสดงโนรา ซึ่งอาจได้รับการติดต่อว่าจ้างจากผู้จัดการ หรือเจ้าของคณะโนรา และเจ้าภาพหรือผู้รับเหมางาน โดยคิดค่าบริการ ราคา 2,500 - 3,000 บาท / 1 ครั้ง ในกรณีที่ให้บริการภายในจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง และราคา 4,000 - 5,000 บาท / 1 ครั้ง ในกรณีที่ให้บริการในต่างจังหวัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางความใกล้ - ไกลในการเดินทาง

3.2 ผู้รับเหมาให้เช่ารถบรรทุก คือกลุ่มที่ให้บริการให้เช่ารถบรรทุก สำหรับขนย้ายเครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ ของโนรา รวมทั้งนักแสดงด้วย โดยคิดค่าบริการราคา 1,000 - 12000 บาท / 1 คืน โดยไม่รวมค่าน้ำมัน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้จัดการหรือหัวหน้าคณะ

3.3 ผู้ขายสินค้า คือกลุ่มพ่อค้าหรือหมอยาต่าง ๆ ที่นำสินค้ามาเสนอขายโดยให้โนราช่วยโฆษณา และขายสินค้าในขณะทำการแสดง แล้วหักเปอร์เซ็นต์จากรายได้ที่ขายสินค้าให้กับผู้จัดการหรือเจ้าของคณะโนรา ในอัตรา 60 : 40 พ่อค้าได้ 60 % ผู้จัดการหรือเจ้าของคณะโนราได้ 40 %

4. **รายได้พิเศษของศิลปิน** คือรายได้ที่ศิลปินโนราได้รับนอกเหนือจากค่าตัวที่ทำการแสดง เป็นรางวัลพิเศษที่ได้รับจากคนดูที่มีความรักเสน่หาและพึงพอใจในความสามารถของศิลปินโดยตรงในขณะทำการแสดง ความสามารถที่สร้างความพึงพอใจให้กับคนดู ได้แก่ การร่ำตัวอ่อน การใช้ปฏิภาณกลอนสด (มุตโต) การร่ำทำบทในบทบาทต่าง ๆ ที่ผู้ชมขอให้แสดงเป็นพิเศษ การออกพราน และการแสดงเรื่อง (เล่นนิยาย) ในบทบาทของตัวละครที่โดดเด่น เป็นต้น

อาชีพร่ำโนราจะมีรายได้ในแต่ละปีไม่คงที่และแน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนงานแสดง ในช่วงหนึ่งปีโนราจะมีงานแสดงมากในช่วงงานเทศกาล งานบุญประจำปี เช่น งานสงกรานต์ งานบวชช่วงก่อนวันเข้าพรรษา งานเทศกาลเดือนสิบ งานเทศกาลชักพระเดือน 11 และงานประจำปีของแต่ละจังหวัด รวมทั้งงานพิธีโนราโรงครู ซึ่งจัดกันในช่วงเดือน 6 - เดือน 9 ของทุกปี ในช่วงเดือนดังกล่าวโนราจะมีงานแสดงโดยเฉลี่ยเดือนละ 20 - 25 คืน ส่วนในช่วงเวลาที่นอกเหนือไปจากนี้โนราจะมีงานแสดงลดน้อยลงโดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 1 - 3 คืน

จะเห็นได้ว่าการดำเนินธุรกิจการร่ำโนราสามารถทำให้กลุ่มศิลปินโนรา และบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถยึดเป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้ เช่นเดียวกับการประกอบอาชีพอื่น ๆ

สรุป

โนราผู้หญิงคือกลุ่มนักแสดงโนราที่เป็นผู้หญิง มีปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อประมาณ 70 ปีที่ผ่านมา แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพร่ำโนรามากนัก มีระยะเวลาทำการแสดงเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ ก็เงียบหายไปจากวงการโนรา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2482 ได้มีโนราผู้หญิงมีชื่อเสียงปรากฏขึ้นอีกครั้ง คือโนราหนูวัน และโนราหนูวาด ทั้งสองประสบความสำเร็จในอาชีพร่ำโนรา จนได้ชื่อว่าเป็นต้นแบบของโนราผู้หญิง ต่อมาทั้งสองได้แต่งงานกับโนราเติม โนราสายจังหวัดตรังที่มีชื่อเสียงมาจากการเล่นกลอนสด หรือเล่นมุตโต แล้วได้ร่วมกับโนราเติมปรับปรุงพัฒนาการแสดงโนรา แบบเล่นกลอนสด (กลอนมุตโต) จนได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โนราทุกคณะต่างฝึกเล่นกลอนสดและยึดเป็นรูปแบบการแสดงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ประมาณปี พ.ศ. 2484 ที่จังหวัดชุมพรได้มีโนราผู้หญิงมีชื่อเสียงปรากฏขึ้น 2 คน ชื่อโนราประดับและโนราสังวาลย์ ทั้งสองได้เริ่มการแสดงโนราแบบแสดงเรื่องหรือเล่นนิยาย โดยเอาแบบอย่างมาจากการแสดงลิเกของภาคกลาง การแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายนี้ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว และได้แพร่หลายเข้ามาสู่กลุ่มโนรา ในแถบจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ตรัง สงขลา อันเป็นแหล่งชุมนุมของโนราในเวลาต่อมา โนราหลายคณะต่างก็ฝึกหัดและพัฒนาการแสดงเรื่องหรือเล่นนิยายกันอย่างกว้างขวาง และมีสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 ในภาคใต้ได้เกิดกระแสความนิยมวงดนตรีลูกทุ่ง โนราจึงปรับเปลี่ยนลักษณะการแสดงโดย นำเอาวงดนตรีลูกทุ่งมาแสดงร่วมกับการแสดงโนราแบบโบราณ เป็นลักษณะการแสดงโนราแบบสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการแสดงวงดนตรีลูกทุ่งจนละเลยการแสดงโนราแบบโบราณ ทำให้ศิลปะการแสดงโนราแบบโบราณประสบกับความตกต่ำเสื่อมความนิยมไป

และเมื่อปี พ.ศ. 2507 ได้มีกลุ่มนักวิชาการและศิลปินโนรา ที่เล็งเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดงโนราแบบโบราณ ได้ร่วมมือกันฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราแบบโบราณให้หวนกลับมาอีกครั้ง ด้วยการสร้างกระแสอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะการร่ำโนราแบบโบราณของหน่วยงานราชการและองค์กรต่าง ๆ ประกอบกับเหล่าศิลปินพื้นบ้าน ได้ให้ความร่วมมือช่วยกันฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราแบบโบราณ จนได้รับความนิยมอีกครั้งหนึ่งจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

การพัฒนาการการแสดงของโนราแต่ละยุค มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโนราผู้หญิงมาโดยตลอด และนับตั้งแต่มีโนราผู้หญิงเกิดขึ้น วัตถุประสงค์ในการแสดงโนรามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น จากเดิมการแสดงโนรามีจุดมุ่งหมายเพื่อสืบเชื้อสายโนราจากบรรพบุรุษตามความเชื่อและความรักในศิลปะการแสดง เป็นการแสดงเพื่อเข้าสังคมหาสมัครพรรคพวก สร้างบารมีของกลุ่มผู้ชายที่กระทำกันเมื่อว่างเว้นจากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลัก มาเป็นการแสดงโนราเป็นอาชีพหลัก มีการจัดการแบบธุรกิจค้ากำไรจากการแสดง ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนพัฒนาการแสดงเรื่อยมา ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคมีความแตกต่างกันไปตามความนิยมของผู้ชม เมื่อมีรูปแบบการแสดงแบบใหม่เกิดขึ้น การแสดงแบบเก่าจะถูกลดความสำคัญลง มีการเคลื่อนไหวปรับเปลี่ยนอยู่เสมอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างโนราผู้หญิงกับการพัฒนาการแสดงโนราได้ดังนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

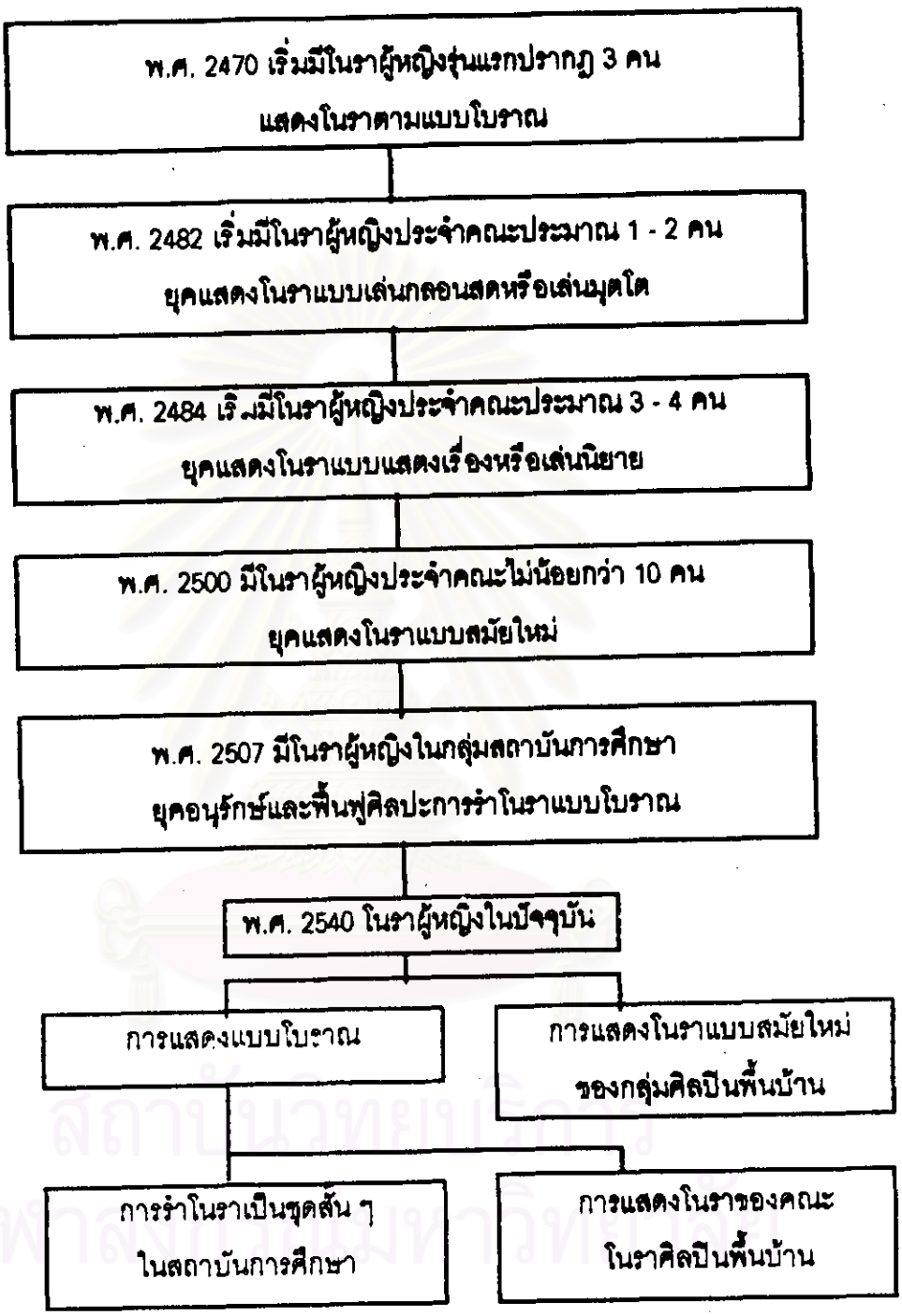
พ.ศ. 2470 เริ่มมีโนราผู้หญิงรุ่นแรกปรากฏ 3 คน
แสดงโนราตามแบบโบราณ
พ.ศ. 2482 เริ่มมีโนราผู้หญิงประจำคณะประมาณ 1 - 2 คน
ยุคแสดงโนราแบบเล่นกลอนสดหรือเล่นมุตโต
พ.ศ. 2484 เริ่มมีโนราผู้หญิงประจำคณะประมาณ 3 - 4 คน
ยุคแสดงโนราแบบแสดงเรื่องหรือเล่นนิยาย
พ.ศ. 2500 มีโนราผู้หญิงประจำคณะไม่น้อยกว่า 10 คน
ยุคแสดงโนราแบบสมัยใหม่
พ.ศ. 2507 มีโนราผู้หญิงในกลุ่มสถาบันการศึกษา
ยุคอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะการรำโนราแบบโบราณ
พ.ศ. 2540 โนราผู้หญิงในปัจจุบัน
การแสดงแบบโบราณ
การแสดงโนราแบบสมัยใหม่
ของกลุ่มศิลปินพื้นบ้าน
การรำโนราเป็นชุดสั้น ๆ
ในสถาบันการศึกษา
การแสดงโนราของคณะ
โนราศิลปินพื้นบ้าน